

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

CUVINTE DUHOVNICEȘTI

Scrisorile Avvei Ammoná (III)

În Scrisorile VI și VIII Avva Ammoná le scria ucenicilor săi despre curăția inimii și despre purificare, termenul din urmă fiind acela care va constitui mai târziu acea parte a tratatelor despre desăvârșire care vor căpăta, în Teologia ortodoxă, numele de *Ascețică*, adică partea de luptă cu patimile, cu ispitele, partea de pregătire. *Mistica* va fi partea de realizare, de culegere a roadelor, ajungerea la starea de contemplație și extaz, intrarea în lumină.

Am arătat în primele două părți ale acestui *Cuvînt* că Avva Ammoná n-a scris un tratat, deci nu l-a preocupat vreun plan anume, vreo metodă, și nici n-a avut înaintea lui un astfel de model. Ca și scrisorile Sfîntului Antonie cel Mare sau cele despre el (*Apoftegmele*, *Scrisorile* și *Viața* scrisă de Sfîntul Atanasie), abia aceste scrieri de la începutul vieții ascetico-mistice vor fi materia din care se vor alcătui tratatele de mai târziu, cu schemele lor logice, poate chiar prea logice, prea organizate, cu etape și metode care, adesea, riscă să fie luate drept metode mecanice ale realizării sfînteniei, de unde și tentația onora de a face legături între ele și yoga, de pildă. Despre aceasta am vorbit pe scurt și în „*Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*”. Dar, e de la sine înțeles că riscul înțelegerii greșite, de către unii, a elementelor care alcătuiesc tratatele, nu trebuie să împiedice folosirea *bună* a tratatelor!

Promisesem mai înainte că, după ce am văzut cum gîndea Avva Ammoná despre ispite și despre înfrîngerea lor, și cum își învăța ucenicii să înainteze spre culmile desăvîrșirii, vom căuta în scrisorile lui și *rezultatele* pe care le promitea ucenicilor, în cazul în care îi-ar fi urmat sfaturile. Am văzut că el numea darul ce se putea obține de la Dumnezeu prin anumite osteneți și nevoite duhovnicești, *Dinamis* (în grecește), *Forță*, *Putere*: „*Ciștițași această PUTERE dumnezeiască*”, scria el (Scrisoarea II, 2). Sau: „*Mă voi ruga lui Dumnezeu ca, în marea Sa bunădată, să vă dea această putere*” (Scrisoarea III, 4).

Termenul *putere* nu va fi reținut ca atare în teoretizările de mai târziu, în tratate și manuale. După ce vom vedea însă cum îl explică Avva Ammoná, vom observa ușor că el e prezent peste tot sub alte denumiri, pe care i le dă chiar el. În special apare ca *umplere de puterea Sfîntului Duh*, căci această putere nu este altceva, decît *puterea Sfîntului Duh*, aceea despre care vorbește Sfînta Scriptură și de unde, fără îndoială, s-a inspirat Avva Ammoná.

Sfînta Scriptură e plină de cuvîntul *putere* ca însușire a lui Dumnezeu. „*La Dumnezeu este înțelepciune și putere*” (Isaia XL, 10); „*A Ta este împărăția și puterea*” (Matei VI, 13). Această *Putere* este transmisibilă: „*Iisus i-a chemat pe cei doisprezece ucenici ai Săi și le-a dat putere*” (Luca IX, 1). Altă dată le-a promis-o, înainte de înălțare: „*Rămîneți în cetatea Ierusalimului pînă vă veți îmbrăca cu putere de sus*” (Luca XXIV, 47). Evanghelistul Luca în Cartea Faptelor Apostolilor precizează și cînd anume va fi această „*îmbrăcarea cu putere de sus*”: „*Veți primi putere cînd se va pogori Duhul Sfînt peste voi*” (F.A. I, 8). Despre aceeași putere a Duhului lui Dumnezeu vorbește și Sfîntul Pavel (Rom. XV, 13, 19).

Avva Ammoná se dovedește un bun cunoscător al Sfîntei Scripturi și, fiind la începutul experiențelor de realizare creștină pe căile mai deosebite ale retragerii din lume, era firesc ca el să opereze în descrierea acestor experiențe mai ales cu conceptele biblice. Nu numai pentru că nu avea altele, dar acestea erau cele mai sigure. De altfel și mai târziu, cînd se va alcătui o terminologie specifică acestor experiențe, sursa lor va fi tot de inspirație biblică.

Puterea de care trebuie să se învrednicească nevoitorii, după cum am văzut mai sus, se dă, dar ea se cere. Ea trebuie adică cerută de la Dumnezeu. Într-o componență desăvîrșirii creștine. E unul din semnele acestei deveniri, a acestei înduhovniciri, a înaintării spre asemănarea cu Dumnezeu. Așa cum Dumnezeu „*are putere*” (Iov. XII, 13), „*cei ce se încred în Dumnezeu își înnoiesc și ei puterile*” (Isaia XL, 31). Se umplu de Duhul Sfînt. Căci *puterea* aceasta e tocmai *puterea Duhului Sfînt* (F.A. I, 8). De aceea Avva Ammoná își îndemna ucenicii s-o caute cu tot dinadinsul. Și ce mijloace de recomandă?

Iată-l pe cel mai important dintre ele: „*Ziua și noaptea rugați-vă ca puterea lui Dumnezeu să crească în voi*” (Scrisoarea VI, 1). Ziua și noaptea. Adică neîncetat. Iată așadar *rugăciunea neîncetată* ca mijloc de obținere a *puterii*, a Duhului Sfînt. Isihasmul ca doctrină, cu chiar numele acesta de isihasm, se precizează în istoria spiritualității ortodoxe mai târziu, în secolul al XIV-lea, dar ar fi înexact să credem că el începe abia în secolul al XIV-lea. El e centrat pe rugăciunea neîncetată, devenită metodă și teoretizată într-un curent de spiritualitate specific răsăritean, dar aceasta nu înseamnă că rugăciunea neîncetată s-a descoperit abia în secolul al XIV-lea. Cînd am

(Continuare în pag. a 2-a)

† ANTONIE

Mitropolitul Ardealului

Bune amintiri sincopînd în...lagăr

In memoriam
Preot prof. dr. Ilarion Felea

Pe Ilarion Felea îl vedeam, duminică, în catedrala din Arad, profesor la Seminarul Teologic de acolo. Eram elev, clasele superioare ale Liceului „Moise Nicoară”. La slujbe, rar predica Felea. În schimb, admiram adevăratele perorații de pe amvon rostite de Florea Codreanu. Anii treceau, în goană. După studii universitare la București, m-am întors la origine. Orașul de pe Mureș. Concomitent cu serviciul meu public, în administrație, făceam literatură, dar și gazetărie. Intellectualitatea municipiului, Iustin Marșeu, fost prefect; Cornel Iancu, avocat din cercul lui Vasile Goldiș; dr. Radu Cornel; Octavian Lupăș, avocat; Ilarion Felea, au înțeles fondarea unui cotidian, să se urmeze drumul glorios al ziarelor *Tribuna* și apoi, *Românul*. Din împreunarea acestor nume, cotidianul a fost botezat *Tribuna Română*. Aici, așa spune, mi-am început cariera gazetărească. Încă din primele numere semnau articole de fond, alternativ cu tinerii redactori, Ilarion Felea. Vehemente subiecte de profund sentiment românesc. Să nu uităm că acolo la onanite

aveau loc destule pretenții șovine. Ne vroiam urmași demni ai „oțeliiilor de la *Tribuna*”; Ion Russu-Șirianu, Octavian Goga, Sever Bocu... Curajului nostru ieșit din comun, atunci în 1945, la instaurarea comunismului, aveam să-i plătim tributul cu privarea libertății.

Într-o zi de martie, ne-am văzut mulți, nu numai ziaristi, la Chestura Arad. O sală mare să încapă numeroșii „rău-făcători”. M-a împins înăuntru un „polit-man” înarmat. Nu pot spune că nu m-am speriat. Voci cu stăguie de câteva zile, mă consolau: „Aici sînt aduși toți bunii români”. Oarecum intimidat, am salutăm pe vicarul Cornel Mageru, fratele episcopului Andrei, pe Ilarion Felea, încă alții destui. Eram strașnic păziți. În preajma Paștilor i s-a permis episcopului Andrei Mageru, să ne spovedească. După rînduiala cerută de asemenea ocazii, de sub patrafir deslușeam abia sîmțit de înaltul prelat: „Fiule Petre, și se face mare nedreptate. Fii tare. Răbdă totul. Roagă-te lui Dumnezeu. Aș vrea

(Continuare în pag. a 3-a)

Petre Pascu

Cosmos și Cer, zbor și Înălțare...

(la Înălțarea Domnului - 1991)

Au trecut doar 22 de ani de la primul zbor, prima coborîre a oamenilor pe Lună, și cîți își mai aduc aminte de numele primului pămîntean ce a descins atunci pe astrul nopții?...

Au trecut aproape două mii de ani de la momentul Înălțării Mîntuitorului nostru Iisus Hristos la ceruri și mereu mai mulți cu Vestea cea bună (Evanghelia) a Învierii Domnului nostru, Cel ce 40 de zile mai apoi „s-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui”...

Minunarea în fața acestui din urmă eveniment este și astăzi fel de proaspăt... Oamenii au mai cunoscut de atunci — și mai înainte — multe feluri de zboruri, de la prăbușirea legendară a lui Icar, trecînd prin mituri, basme și utopii pînă la zborurile tehnice moderne... și în toate vremurile au vrut să știe ce-i dincolo de seninul zilei sau de întunericul spuzit de stele al nopții...

Zborurile cosmice, ochiul trupesc, știința și mintea pămîntescă, neputințele cunoașterii omenesci ne-au înfățișat cerul („spațiul cosmic”) ca un hău incomensurabil, lipsit de aer, fără viață, înghețat, străbătut de radiații ucigătoare, întrerupt — la distanțe pe care chiar lumina, în repeziuni ei, le străbate uneori în miliarde de ani — de focurile termionucleare ale uriașilor soți stelari, întunecat și negru, populat de fenomene grandioase, dar mai tare înfricoșătoare; viața, în forme cît de cît familiare, „omenească”, își mai găsește loc într-o astfel de viziune, nu numai în fantezii ipotetice (cît de științifice?) — surrogate de speranță, care mai degrabă perpetuează vechi himere idolotoare ce n-au săturat niciodată nevoile sufletești de absolut, de realitate, de iubire și de Dumnezeire ale omului.

Dar pentru ochiul sufletului, al copilăriei, cerul nu poate fi decît albastru limpede, cu soarele strălucitor, cu norii albi, frumoși și luminoși, de unde vine ploaia cea bună de vară și zăpada iernii cu fulgii pufoși, iar noaptea licăresc stelele ca niște luminărele, unde oamenii cei mai buni, mai blînzi, mai cinstiți și mai smeriți ne-au spus că este Tatăl nostru cel ceresc, Părintele tuturor, înconjurat de oștiri nenumărate de îngeri ce-l înalță cîntări de slavă și multe alte lucruri minunate, ca raiul, pomul vieții... Sub acest cer și „cosmosul” rămîne o „podoabă” a Creației...

Campionii rațiunii (a unei anumite rațiuni) au încercat să ne convingă cu felurite argumente, logice, cu dovezi palpabile, științifice... de o realitate tot mai intelectuală, tot mai uscată, mai reductibilă la pulbere și chiar la nimic...

Cealaltă, sfîntii, în fața tainelor de necuprins ale existenței, au pus în balanță încrederea în cele primite de la alții asemenea lor, într-un lanț neîntrerupt al încrederii, al credinței, pînă la cel dinții rostitor al Descoperirii, care nu putea fi decît Dumnezeu. În fiecare din ei credința s-a făcut izvor nesecat de înnoită credință, de nădejde neună și, mai ales, de iubire, semnul ascuns al adevăratului fiu, frate și ucenic, singura legătură de cunoștință cu celălalt, și prin celălalt cu unicul, originalul Celălalt, Insuși Dumnezeu, Cel prin care, de fapt, ne putem cunoaște și iubi, în cele din urmă, și pe noi înșine, și pe ceilalți; iubire încercată de atîtea ori pînă la singele lepădării de sine...

Pe care cer să-l alegi?...

Decît siguranța logică („științifică”) a neantului și a morții, mai bună (mai „bună”) nebunia credinței și a nădejzii în cerul copilăriei, al rugăciunilor bunicii și al lui „menea popa”, în „logica” adică a iubirii, despre care înțelepciunea sufletului ne spune că *nu* (!!!) poate minți sau face rău...

Doar la acest Cer al iubirii se putea înălța Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, celălalt putînd fi ce mult o umbră întunecată a acestuia, și de acolo va veni iarăși cu siguranță (căci dragostea nu poate minți „și ea este, deja, prezență a împlinirii promisiunii venirii”), să ne invite și pe noi pe toți la viața veșnică, după făgăduința dumnezeiască — dacă pînă atunci ne vom strădui să fim buni și credincioși...

Și oricum, Părinții Bisericii ne-au mai învățat că Înălțarea este, îndeosebi, și mult mai mult decît simplă înălțare... pentru că norul Tainei dumnezeiești ce a învăluit muntele suit de Moise (Ieș. 19), l-a ascuns privirilor pe Cel ce s-a înălțat (Fapt. 1, 9)... și doar după Înălțarea Fiului dumnezeiesc cu trupul la Cer a urmat Pogorîrea Duhului Sfînt, întemeierea în chip văzut a Bisericii, a noastră...

Preot asist. Vasile Grăjdian

Atingerea demnității unui popor să nu însemne oare chiar nimic?

Ne-a fost dat să luăm cunoștință, de la televizor, despre o recentă manifestare anti-românească ce a avut loc la Eger, în țara vecină — Ungaria.

Tristețea care ne-a copleșit a fost cu atît mai mare cu cît între cei care s-au manifestat acolo zgomotos au fost și compatrioții de-ai noștri, și încă dintre cei cu responsabilități sociale foarte importante.

Prezența la Eger a episcopului „Episcopiei Reformate de pe lîngă Piatra Craiului” și mai ales intervențiile sale puțin inspirate au stîrnit deziluzii și sentimente reprobatorii.

Este mai presus de orice îndoială că astfel de manifestări nu pot fi de bun augur pentru o normală și pașnică desfășurare a relațiilor interetnice și interconfesionale din nici o țară.

Am fost surprinși să aflăm, tot de la televizor, din partea unui reprezentant al unui grup parlamentar, cum că la Eger n-a fost pînă la urmă cine știe ce, ba chiar n-a fost nimic.

Oare atingerea demnității unui popor, cum s-a întimplat în cazul intrării în Eger, să nu însemne chiar nimic?!

Gheorghe T. Avram

AVRAM IANCU

„sufletul mării sforțări a neamului românesc”
de la 1848—1849

— Aniversarea Revoluției din Transilvania —

Avram Iancu rămîne pentru noi cel mai de seamă dintre conducătorii Revoluției de la 1848—1849 din Transilvania, personalitatea care, prin exmpeplu său de luptă pînă la sacrificiu pentru revendicările națiunii sale, a însușit multumile de români. Tînărul de 24 de ani, intrat pe scena revoluției ca tribun al motilor, ajuns în prim plan alături de cei pentru care ideile trebuiau garantate de voința poporului înarmat, devine, după cea de a treia Adunare de la Blaj, care decretează organizarea militară și înarmarea poporului pentru apărarea vieții și drepturilor amenințate, garantul națiunii aflate în pericol, simbol al aspirațiilor unei societăți în afirmare.

(Continuare în pag. a 3-a)

Prof. Mihai Racovitan

LUCRAREA DUHULUI SFÎNT

În lunga cuvîntare de despărțire, rostită la Cina cea de Taină, Mîntuitorul promite ucenicilor Săi că nu-i va lăsa orfani, ci le va trimite un alt Mîngietor, „Duhul Adevărului care de la Tatăl purcede” (In. 15, 26). Acesta îi va învăța toate, le va aduce aminte de toate cîte El le-a spus și îi va conduce la tot adevărul (In. 14, 26; 16, 13). Într-adevăr, la cincizeci de zile de la învierea Sa, Mîntuitorul trimite peste Apostoli „făgăduința Tatălui”, adică pe Duhul Sfînt, care coboară în chip de limbi ca de foc, îmbrăcîndu-i cu putere de sus, „pentru a-I fi martori în Ierusalim... și pînă la marginea pămîntului” (F.A. I, 8). Primul efect al pogorîrii Duhului Sfînt a fost vorbirea în limbi, adică în graiul neamurilor prezente la Ierusalim, care înțelegeau pe apostoli, fiecare, în limba în care s-a născut (F.A. 2, 8). Inspirat de Duhul Sfînt, predica apostolilor a făcut ca multumile care îi ascultau să fie pătrunse la inimă, să se pocăiască, adică să-și recunoască păcatele și să le regrete, și să ceară fiecare botezul în numele lui Iisus Hristos, spre iertarea păcatelor și primirea darului Duhului Sfînt (F.A. 2, 38). Astfel a luat ființă Biserica, prima comunitate de credincioși uniți în Duhul Sfînt. Sf. Luca, autorul Faptelor Apostolilor, subliniază faptul că „îmnia și sufletul multumii celor ce

(Continuare în pag. a 3-a)

† Serafim Făgărășanul, Episcop-vicar

COMUNICAT

Îngrijorați de unele situații conflictuale interconfesionale apărute în ultima vreme în Transilvania între ortodocși și catolicii orientali de rit bizantin (uniți cu Roma), ierarhii ortodocși din Transilvania s-au întilnit la Cluj în ziua de 22 mai 1991 spre a analiza situația. Ei și-au afirmat dorința fierbinte ca astfel de conflicte confesionale să fie evitate. Ierarhii ortodocși au constatat că ele s-au produs datorită faptului că Biserica catolică de rit bizantin (unită cu Roma) nu a respectat niciăieri, unde s-au declanșat tulburări, principiile cuprinse atît în documentele internaționale ecumenice și în dialogul bilateral ortodoxo-romano-catolic, cît și în înțelegerile locale și în prevederile legale (Legea 126/1990).

Toate reglementările sus-menționate au stabilit ca principii de atribuire a locașurilor de cult voința credincioșilor, constatată, acolo unde este cazul, prin consultări organizate de comisii mixte locale ortodoxo-catolice de rit oriental. Voința majorității credincioșilor este, așadar, aceea care determină dreptul de intrare în proprietate, așa cum s-a întimplat peste tot în secolul XVI, atunci cînd o parte din catolici au trecut la protestantism, ca și atunci cînd în secolul XVIII o parte din ortodocși din Transilvania au fost trecuți la uniaticism cu biserici cu tot.

Ori, în toate cazurile în prezent, propunerile ortodoxe de a constitui comisii mixte și de a organiza consultarea credincioșilor n-au fost luate în seamă. Peste tot s-a procedat la ocuparea de biserici în mod abuziv și, prin urmare, ilegal. Mici grupuri catolice de rit oriental, adesea strînse din mai multe localități, au spart lacăte și, ocupînd bisericile, au lăsat pe afară majorități ortodoxe care slujesc în aer liber, deocamdată evitînd să se angajeze în violente reciproce.

Ierarhii ortodocși transilvăneni, întruniți la Cluj, fac un apel stăruitor către frații catolici de rit bizantin la reinstaurarea păcii și a încrederii reciproce. Acestea nu vor fi însă posibile, decît prin respectarea principiilor enunțate mai sus și prin garantarea respectării lor de către autoritățile de stat.

Nu apărăm și nici nu cerem privilegiu pentru noi, ci doar afirmarea stării de drept și de fapt din viața parohiilor din Transilvania. În toate cazurile noi vom respecta voința credincioșilor.

Avem speranța că cele de mai sus vor fi înțelese în litera și spiritul lor și că pe această cale, oricît efort ar cere, am putea toți contribui la o rezolvare frățească, adevărată și durabilă a ceea ce acum se profilează a fi o interminabilă sursă de conflicte. Așa să ne ajute Dumnezeu!

MEMBRII SINODULUI MITROPOLITAN

Scrisorile Avvei Ammoná (III)

(Urmare din pag. 1-a)

scris despre Sfântul Gherman din Dacia Pontică (v. „Magazin istoric” nr. 10, 1990 și „Noi Tracii” XIX, 184, 1990, p. 8) am văzut că împreună cu Sfântul Casian Romanul, în același secol al IV-lea, descoperiseră rugăciunea neîncetată la Părinții răsăritului pe care îl vizitau, și chiar descoperiseră o formulă a ei. E drept că nu e aceeași cu formula isihastă („Doamne Iisuse Hristoase Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul”), dar e totuși o formulă („Dumnezeule spre ajutorul meu ia aminte! Doamne să-mi ajuți mie grăbește-te” text din Ps. 69). Ea poate fi considerată ca o primă formă de „metodă”. Nu e aceeași cu formula „Numelui” (lui Iisus) și nu are încă aceeași semnificație pe care o va căpăta în isihasm, dar ca mijloc de căutare a desăvârșirii prin rugăciunea neîncetată, nu poate fi ignorată de istoricul spiritualității ortodoxe. Iată că a identificat-o și Avva Ammoná, preluându-l o desigur tot din marea sa sursă, Sfânta Scriptură: „Rugați-vă neîncetat” (I Tes. V, 17). Nu e fără importanță să notăm încă odată că întreaga spiritualitate ortodoxă, ca tradiție a luptei pentru desăvârșire își are sursa, srijinul și modelul în Sfânta Scriptură.

Dar să ne întorcem la Scrisorile Avvei Ammoná. Puterea de care ne-a vorbit e înțeleasă de dînsul ca *Putere divină* (Scrisoarea II, 2; III, 2; XII, 3—6; VI, 1), dar și în chip anume ca *Putere a Sfântului Duh* (XII, 6; XIII, 1—6), ca *Har* (II, 2—3), ca *Duh al adevărului* (XIII, 2), al mîngîierii (IV, 2; V, 2; XIII, 1). Dom Bernard Outtier și Dom Lucien Regnaud, de la mînăstirea Solesmes (folosim volumul: *Lettres des Pères du désert*, Abbaye de Bellefontaine, 1985, p. 5) spun că ideea de *Putere* la Avva Ammoná, e atât de prezentă și de importantă, că e ca „o idee fixă”. „Este piatra prețioasă — scrie chiar Avva Ammoná — despre care vorbește Evanghelia, cumpărată de cel care pentru ea și-a vîndut toate hîmurile” (Scrisoarea XIII, 3).

Această *Putere* îi deschide nevoitorului calea spre toate ușile celor mai înalte daruri dumnezeiești de care se poate bucura un om.

Am văzut că *Puterea* se poate dobîndi prin cerere, prin rugăciune neîncetată, și am enumerat mai înainte (v. numerele anterioare, din Telegraful Român) și celelalte mijloace, pe care aici doar le vom reaminti: statornicia, renunțarea la voința proprie, ascultarea de duhovnic, fuga de slava deșartă, îndepărtarea de cei care ne pot fi exemple rele, fuga de onoruri omenești, curățirea de patimi, lacrimile de pocăință, așteptarea îngrijorată a Judecării (v. în *Lettres...*, p. 5—6).

Și dacă toate acestea au fost îndeplinite, și dacă nevoitorul a dobîndit *Puterea* Duhului Sfînt, care va fi starea duhovnicească în care va intra? Care vor fi darurile de care se va bucura? Vom enumera câteva, pe cele mai importante:

1. Duhul Sfînt umple sufletul celui ce s-a curățit de păcate și îi dă darul *discernămîntului* negreșelnic, adică al deosebirii binelui de rău: „Vă pomeneșc ziua și noaptea ca Dumnezeu să vă apere de tot răul și să vă dea grija de a obține discernămîntul, vederea de sus, ca să vă învîtați să deosebiți binele de rău” (Scrisoarea IV, 1). Cînd nevoitorul capătă acest dar al Duhului Sfînt „noaptea i se preface în zi” (Scrisoarea XIII, 3).

2. Duhul Sfînt îi dă celui purificat „darul cunoașterii tainelor celor mari ale cerurilor”, acelea despre care nici măcar nu se poate vorbi: „Harul divin, cînd vă veți înfierbînta sufletul ziua și noaptea în favoarea rugăciunii, vă va face să creșteți duhovnicește și Dumnezeu vă va descoperi vînt tainele cele mari” (Scrisoarea III, 4). Și în altă Scrisoare îi asigură că „Dumnezeu va fi totdeauna cu ei, pentru a-i învrednici de descoperiri ale marilor taine, despre care eu — zice el — nici nu vă pot vorbi în cuvinte”.

„Cînd veți primi acest Duh, el vă va descoperi toate tainele cerești... Veți fi ca și cum ați fi fost mutați în Impărăție, deși veți mai fi încă în trupuri” (Scrisoarea VIII, 2).

3. Duhul Sfînt îi dă celui învrednicit a primi *Puterea Sa, o vedere de sus, o a doua vedere — anavlepsis —* o înaintă vedere și o luciditate spirituală care îl ajută să pătrundă pînă în adîncurile cunoașterii de Dumnezeu. Aceasta se numește și *harisma dioratică*, harisma vederii înaintă, a cunoașterii oamenilor și a tainelor. Aceasta nu se dă tuturor, ci numai unora și foarte rar (Scrisoarea IV, 2).

Avva Ammoná consideră acest dar ca foarte important. „Cînd nevoitorul a trecut de toate ispitele, el devine înaintă văzător și sufletul lui primește o nouă frumusețe”. Și le descoperă ucenicilor că „chiar există un om pe pămînt care a ajuns la această măsură” (Scrisoarea IX, 6). Putem bănuși că e vorba de o experiență personală a sa. El mai numește starea aceasta în mod paradoxal, și lumina, și întineric, paradox pe care îl vor descoperi mai apoi și marii isihaste de mai târziu. El precizează însă că această nouă lumină îl face pe cel ce se bucură de ea, să i se pară că lumina pe care o avușese pînă atunci, fusese întineric. Sau mai exact: că lumina din primul cer prin care a trecut era întineric, față de noua lumină în care intră ridicîndu-se tot mai sus (Scrisoarea IX, 6).

4. Lumina aceasta îi umple sufletul nevoitorului „de un parfum suav” (Scrisoarea XIII, 2) și de o *bucurie negrăită*. „Puterea ingerilor va fi cu voi și veți petrece tot restul vieții în bucuria inimii... Bucuria Domnului va fi cu voi și de atunci încolo veți face totul fără oboseală” (Scrisoarea VII, 2).

Iată ce mari și minunate daruri rezervă Sfîntul Duh celui ce se învrednicește de *Puterea Sa!*

Aici se cade însă să facem o mică pauză și să notăm un *avertisment* pe care Avva Ammoná îl dă ucenicilor săi. Un avertisment spre a-i pune la adăpost de surprize și, eventual, chiar de deznădejde. Se întâmplă, scrie el, ca sufletul, după ce ajunge la stările de fericire și bucurie descrise mai înainte, să-și piardă rîvna, să simtă că își pierde rîvna dinții. E semn — zice el — că Satan a intervenit cu încercările lui (Scrisoarea IX, 1). Dar Avva își consolează ucenicii pe loc, arătîndu-le că lucrurile nu sînt decît fîrești. Dumnezeu lasă aceste ispite ca să-i întărească pe cei drepecți (Scrisoarea IX, 2—3).

Ideea se va regăsi în scrierile și îndrumările multor Părinți duhovnicești. Ispita aceasta va fi însă socotită ca făcînd parte din obișnuitele încercări ale diavolului de a împiedica desăvîrșirea. Ceea ce e specific Avvei Ammoná e că el consideră că, faptul de a suferi dreptii această ispită e chiar un fel de lege, și că însuși Dumnezeu o pune la cale, o îngăduie, ca pe o ultimă încercare și ca pe o ultimă întărire în rezistența față de Cel rău: „Cînd a primit Duhul, nevoitorul e dat în primire diavolului pentru a fi ispitit. Dar cine îl dă, dacă nu Duhul lui Dumnezeu? Căci diavolului îi este cu neputință să ispitească un drept, dacă nu i-l dă Dumnezeu spre ispitire” (Scrisoarea XIII, 5).

Avertismentul era binevenit și era menit să-i liniștească pe ucenici. Să nu se sperie. Să stăruiască în virtuțile de la început, în rugăciune, lepădarea de sine și de voia lor, să postească, să se roage cu lacrimi (Scrisoarea IX, 5, cf. Dom. Bernard Outtier..., loc. cit., p. 8).

Și acum iată încă o nouă tate pe care o descoperă Avva Ammoná. Celui ce va trece proba, Domnul îi va da o *Putere și o bucurie nouă*. El o numește chiar „o a doua rîvnă, mai mare decît cea dinții”. Aceasta vine și după un fel de „pact cu Dumnezeu” pe care sufletul îl face cu mare hotărîre de a nu mai da înapoi niciodată (Scrisoarea X, 5). După această trecere de vama ispititei celei din urmă, sufletul ajunge la *neptîmire*, urcă în *cerul cerurilor* și ajunge pînă la *locul Creatorului*, la care fără această din urmă ispită n-ar fi putut ajunge (Scrisoarea IX, 7). „Acum sufletul nu mai are nevoie să se mai roage pentru sine” (Scrisoarea VIII, 2).

re... hotărîri scurte cu întrebări și răspunsuri, Ms. rom. 536, 176 f.; *Cuvintele Sf. părinte Grigorie Nazianzenul...* (1790) Ms. rom. 539, 346 f.; *Hotărîri lungi...* după *Vasilie cel Mare*, Ms. rom., 512, 59 f.; *Invățăturile Sfinților părinți* Ms. rom. 426, 231 f.; *Invățăturile Sfîntului Vasilie cel Mare* (1805), Ms. rom. 534, 297 f.; *Istoria împăcherii întră biserica răsăritului și a apusului pe vremea lui Mihail Cerularie*, Ms. rom. 448, 264 f.; *Manuscrisele românești* nr. 501, 83 f. și nr. 537, 65 f. sînt numite *Texte patristice*, iar Ms. nr. 478, 138 f. se numește *Traduceri din Sf. Părinți*.

Alături de autorii citați aici: Vasilie cel Mare, Ioan Gură de Aur, Doroteiu, Kiril al Ierusalimului, Grigorie de Nazianz, în manuscrisele, ce în catalogul consultat de noi poartă specificația „texte din”, se află scrierile bisericesti răsăritene precum: Grigore Bogoslavul, Efrem Sirul, Teodor Studitul, Athanasie Sinaitul.⁵ De asemenea în textul traducerii *Istoriei bisericesti* a lui Fleury, Samuil Micu mai menționează traduceri ale sale din Epifanie din Cipru, Ava Pahomie, Teofil al Alexandriei, Ioan Scărarul. Opțiunile acestea însumate într-un uriaș travaliu de traducător vorbesc de la sine despre ortodoxismul gîndirii teologice a lui Samuil Micu. Chiar alegerea istoriei lui Fleury se fundamentează în același chip, întrucît cărturarul occidental preciza că marea schismă între Biserica Răsăriteană și cea din Apus a avut cauze politice, între altele amestecul regilor „frinici”. „Aceasta este — traduce Samuil Micu din Fleury — începutul, rădăcina și pricina schismei între biserica răsăritului și a apusului; celelalte ale împerecherii toate pe temelul acesta sînt zidite și din rădăcina aceasta sînt născ mlădite răsărite”.

Ar mai fi de amintit, pentru a dezvălui și mai limpede înscrisoarea gîndirii lui Samuil Micu în tradiția ortodoxă, că el a tradus *Biblia de la Blaj* după modelul *Bibliei de la București*, iar marelă sa tratat de *Teologie morală* a fost scris și gîndit în aceeași statornică tradiție ortodoxă. Peste toate acestea stă și harul literar de excepție a celui care a fost numit „un uriaș al scrisului românesc”. Reproducem un fragment tradus din Vasilie cel Mare: „Sămănătura este steapă și neroditoare, pentru că pămîntul este foarte uscat și la vedere trist, tăiat și crăpat și rupt la cele mai dinlăuntru ale sale primind strălucirea razelor soarelui. Izvoarele cu apă multă și pururea curgătoare au secat. Perit-au apa rîurilor celor mari. Pruncii cei mai mici cu picioarele umblă prin ele și muierile cele povarnice ie

Opțiunea lui Samuil Micu pentru tradiția ortodoxă a Bisericii românești nu s-a manifestat numai prin uriașa lui trudă cărturărească, ci și prin atitudine clară față de deformatiunile acestei tradiții: „O, că de n-ar fi acum (1801) într-ai noștri, cari în canoane, și în obiceiurile bisericesti și înr-altele latinizăliuesc”⁸ În *Historia daco-romanorum sive valachorum...* apare și motivația acestei atitudini: „fiindcă scotesc că (odată) cu ritul se schimbă singele și naționalitatea (neamul) („sanguinem et nationem patent mutari”), și după aceea își urăsc strămoșii, rudele și neamul (românesc)”⁹.

Cronica Românilor a lui Gheorghe Șincai veritabil model de scriere modernă a istoriei, întemeiată pe rigoare cronologică și pe critica izvoarelor conține referințe ce apară ortodoxia românească, Șincai a subliniat întemțurile politice ale Romei cu privire la Biserica din Țările Românilor: „Dar eu mă mir și mă ciudesc, ce au avut Climent VIII, Papa de Roma, de a se amesteca în lucrurile Moldovei, cînd n-a avut gînd să ajute pe bieții moldoveni, fără numai să-d supule șie”¹⁰.

Judecata lui Șincai era rostită pentru apărarea ortodoxiei românești și adeziunea lui față de religia strămoșească nu se manifestă nu numai aici, ci și în aceea că unirea cu Roma era privită de el ca un „act politic, menit a asigura victoria catolicilor imperiali asupra calvinilor dizidenți, ca un act forțat din care românii, mai ales marea masă de țărani credincioși, n-au avut nimic de cîștigat”¹¹.

Preocupările teologice și bisericesti ale lui Gheorghe Șincai au ating dimensiunile celor existente în scrisul lui Samuil Micu. Totuși, din nevoi didactice el redactează în 1783 un *Catehism* „spre folosul și proccoseala școalelor Normalești a Neamului Românesc”. Gîndul cărturarului a fost acela de a cultiva tinerilor învățăcei „deprindere întru învățătura cea pravoslavnică” (ortodoxă).¹² În cuprinsul cărții el dă și o definire a Ortodoxiei, dacă nu prima în cultura românească modernă, cu siguranță cea mai rîvnă: „în Simbolul Cîrîței din Catehismul său, tema purcederii („filioque”) Duhului Sfînt și din Fiul nu e cuprinsă: „Crez... și întru Duhul Sfînt, Domnul de viață făcătoriu, carele din tatăl iase, cela ce împreună cu tatăl și cu Fiul, iaste închinat și mărit, carele au grăt prin prooroci”¹⁴.

Aceste manifestări ale duhului ortodoxiei în scrierile Școlii Ardelenene nu lipsesc nici din opera guroasă din secolul al XVIII-lea românesc: „Credința a unui pravoslavnic e o lumină peste fire

Și iată cum, fără să vrea, Avva Ammoná schițează aproape o metodă, scrie aproape un tratat despre nevoițe și trepte ascetice și mistice pe drumul către desăvîrșire. Acestea nu le-a învățat din cărți. A trecut el însuși prin ele, precum ne-o sugerează (Scrisoarea IX, 6). Dacă e totuși să recunoaștem în Scrisorile sale elementele unei metode și ale unui tratat, va trebui să spunem că ele nu sînt prezentate sistematic, dar că pot fi desprinse ca atare din risipirea în care sînt prezentate în Scrisori. Ele vor fi *materie* de meditație și analiză pentru cei care, după dînsul, vor încerca închegarea unor tratate și desprinderea unor metode din experiențele înaintașilor.

Cercetătorii au găsit în alte texte ale Avvei Ammoná elementele unei evoluții duhovnicești oarecum logice, în sensul celor spuse de noi mai sus. Iată un astfel de text: „Mai întîi e singurătate; singurătatea naște aceza și lacrimile; lacrimile nasc frica; frica naște umilînța și darul prevederii; prevederea naște dragostea, caritatea; dragostea face sufletul nepătîitor; atunci omul înțelege că nu e departe de Dumnezeu, după toate aceste lucruri” (P.O. XI, p. 48; Hausherr, *L'hésychasme*, Orientalia Christiana Analecta, Roma, 1966 p. 177; v. și Th. Spidlik, *La spiritualité de L'Orient chrétien*, Roma, 1978, p. 207). Există în această succesiune de faze multe din cele reținute de istoricii spiritualității ortodoxe, dar nu de toți în aceeași ordine. Ordinea Avvei Ammoná indică o dată în plus că el nu se afla decît în posesia propriei experiențe, și că nu și-o sistematizase încă definitiv. Și n-o sistematizase nici pe cea a puținilor săi înaintași de talie deosebită.

În alte texte el mai are și alte trepte, și alte concepte, care n-au fost prinse în schema de mai sus. De pildă are și *odihna*, ca urmare a virtuților (cf. Spidlik, *op. cit.*, p. 281). Despre aceasta va trebui să vorbim cîndva anume, căci ea, *odihna*, e prezentă în experiența multor nevoitori din pustie. E vorba desigur de odihna minții, a sufletului, de ajungerea la negrijă, la eliberarea de tumultul întrebărilor și al luptelor duhovnicești, nu de simpla odihnă a trupului.

Avva Ammoná a fost un mare înaintaș. Scrisorile lui ni-l prezintă ca pe unul care a sesizat, sintetic desigur, și partea ascetică premergătoare, și partea mistică de realizare duhovnicească. Și a ajuns pînă la ceea ce, mai târziu, teoreticienii — care vor fi în același timp și trăitori — vor numi *Theoria*, adică vederea lui Dumnezeu, și *Theosis*, adică îndumnezeirea omului prin refacerea drumului de la chip la asemănare, drum pierdut prin căderea dinții. Jertfa Mintuitorului, izbăvitoare de păcatul dinții, a redat sufletului omenesc putința ridicării din nou și a refacerii drumului, dîndu-i în ajutor și *Puterea*, adică Harul Sfîntului Duh.

Avva Ammoná nu era însă un exaltat și un neprevăzător, ceea ce îl atestă încă odată ca pe un nevoitor cu o experiență duhovnicească autentică. El scrie ucenicilor săi, să știe că „dreptii ajunși la desăvîrșire” sînt rari. Să nu se aștepte să ajungă acolo cu ușurință. Să se nevoiască, dar să știe că acolo ajung doar *cîțiva din fiecare generație de pămînteni* (Scrisoarea VI, 2; XIII, 3; IV, 2). Ceea ce nu înseamnă că trebuie să se descurajeze. El se roagă pentru dînsii, ca să fie dintre cei *cîțiva*.

Exegeții *Scrisorilor* (cit. supra) cred că Avva Ammoná a mers cu sfaturile chiar mai departe decît Sfîntul Antonie. Cum însă el, ca și Sfîntul Antonie, nu avea un ghid teoretic după care să se orienteze, și-a povestit mai ales experiențele sale înalte, și a crezut că pot fi repetate de oricine ar merge pe calea nevoițelor sale. Ultimele avertismente ni-l arată însă și grijiu în a nu-i antrena pe ucenici spre culmile rezervate celor puțini și, desigur, și pentru a-i apăra de ispită mîndriei de a-și pune prea mare încredere în exercițiile lor.

Dar nici nu le-a pus în cale obstacole. Le-a spus însă că de dînsii depindea cît puteau să urce, în dobîndirea *Puterii* Duhului Sfînt.

18 mai 1991
Sibiu

Școala Ardeleană și Ortodoxia

Destinul cultural al modelului cultural al Școlii Ardelenene, un model profund umanist, prin dimensiuni istorice, filologice, filozofice, literare și teologice, n-a fost dintre cele mai fericite, datorită unei receptorii parțiale și treptate a valorilor ei. Într-un cuvînt modelul cultural al Școlii Ardelenene n-a fost receptat deplin. Generația pașoptistă a „prins” spiritual filologic și s-a născut „școala latinistă”, cu performanțele și exagerările ei. Scrisorile istorice au fost difuzate doar în parte, dacă avem în vedere că *Istoria, lucrurile și întîmplările românilor* a lui Samuil Micu e încă inedită. *Țiganiada*, de asemenea, a fost pusă în circulație târziu, iar preocupările filozofice ale corifeilor au beneficiat de punere în valoare abia în a doua jumătate a secolului nostru. Aspectul cel mai vitregit însă, în ceea ce privește valorificarea, este cel legat de preocupările teologice ale lui Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Petru Maior. Acestea n-au fost preocupări marginale. În ceea ce-l privește pe cel dinții sîntem în fața unui efort cărturăresc de excepție, cîtă vreme opera lui în proporție de 2/3 este teologică, evident nu originală, ci de talmăcire.

Explicațiile pentru această situație sînt de mai multe feluri. În primul rînd, e vorba de situația din epocă, cînd ceea ce au scris cei trei cărturari a fost cenzurat, atît de autoritățile cezarocrăiești, cît și de administrația blăjeană. Apoi prezența în diferite arhive a manuscriselor n-a făcut posibilă cunoașterea lor de către specialiști. În sfîrșit, lipsa de aplicație a cărturarilor noștri pentru lucruri grele și lucrări de durată, mai poate fi un paleativ, cu siguranță insuficient pentru a „justifica” drama necunoașterii depline a spiritualității autentice al Școlii Ardelenene.

Prima înfățișare a dramei spiritualității Școlii Ardelenene este aceea a conflictelor dintre episcopul Ioan Bob și corifeii soldați cu victoria administrativă a lui Bob și cu triumful cultural al lui Micu, Șincai și Maior. Istoriografia noastră, în liniile ei generale, a dat dreptate peste timp corifeilor, de aceea e surprinzător să citim despre „neliniile” lui Șincai, Maior și Clain împotriva lui Bob¹. Dar, fie, e posibilă și o astfel de ipoteză, din moment ce a fost afirmată.

Prin preocupările lor teologice și de istorie bisericască, corifeii Școlii Ardelenene au susținut și argumentat dimensiunile străvechi ortodoxe ale românilor. Ei nu făceau acest lucru, decît pentru a

Inochentie Micu, cel care a dus „o luptă hotărîită împotriva oricărei alterări a conținutului ortodox al bisericii sale, împotriva „latinizării”, adică a catolicizării. Nu numai pentru că poporul vădește repulsiu față de catolicism, dar și pentru că aduce cu sine — înstrăinarea de propriul popor, deznaționalizarea”².

Pericolul era într-adevăr mare, cîtă vreme actual de la 1701 a fost un an politic, iar privilegiile promise românilor au rămas numai în acte și documente, iar lupta lui Inochentie pentru aceste drepturi a sfîrșit prin sechestrarea lui la Roma. Așadar Micu, Șincai și Maior au fost și ei „cei mai hotărîți adversari ai tendințelor de sfîrșimare a unității religioase a românilor în credința ortodoxă strămoșească, pentru care motiv au trebuit să părăsească Blajul, unde se afla conducerea fostei biserici unite, care i-a pus la grele și lipsit de interes să știm în acest sens că Micu și Maior, împreună cu Aron Budai și Ioan Popovici au inițiat la 1789 „un proiect de reconciliere a celor două biserici românești: greco-catolică și ortodoxă”⁴.

În ceea ce privește truda cărturărească a corifeilor lucrurile stau și mai limpede. Opera lor este străbătută de duhul ortodoxiei. Redăm mai jos titlurile manuscriselor lui Samuil Micu după catalogul existent la Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca. Transcriem în ordinea catalogului: *A celui dintru Sfinți părintelui nostru Doroteiu* (1769) Ms. rom. 516, 79 f.; *A celui intru Sfinți părintelui nostru Ioan Gură de Aur* (1789) Ms. rom. 432 221 f.; *A celui intru Sfinți părintelui nostru Ioan Gură de Aur... cuvinte...* Ms. rom. 433 317 f.; *A celui intru Sfinți părintelui nostru Ioan Gură de Aur, Ms. rom., 434, 334 f.; A celui intru Sfinți părintelui nostru Ioan Gură de Aur* (1800) 18 f.; *A celui intru Sfinți părintelui nostru Kiril*, Ms. rom., 43 f.; *A celui intru Sfinți părintelui nostru Kiril*, (1788) Ms. rom. 383 f.; *A celui intru Sfinți părintelui nostru Vasilie cel Mare* (1780), Ms. rom. 410, 168 f.; *A celui intru Sfinți părintelui nostru Vasilie cel Mare... cuvinte...* (1788) Ms. rom. 502, 302 f.; *A celui intru Sfinți părintelui nostru Vasilie cel Mare, II*, (1780), Ms. rom. 15, 213 f.; *A celui intru Sfinți părintelui nostru Vasilie cel Mare învățăturile...* (1804), Ms. rom., 533, 167 f.; *A celui intru Sfinți părintelui nostru Vasilie cel Mare... către cei ce pustruiește viețuiesc*, (1800), Ms. rom. 535, 160 f.; *A celui intru Sfinți părintelui nostru Vasilie cel Ma-*

un dar dumnezelesc, o virtute de la Dumnezeu vărsată în inima omului, prin care el, tare și fără îndoială, toate le ține, cite și fără îndoială, toate le ține, cite au descoperit Dumnezeu, și biserica cea pravoslavnică pune înainte a le crede, fie acelea scrise, fie necrise”¹³.

Punctele pe care Roma le-a impus, în plan teologic, Bisericii unite au fost: acceptarea primatului papal, susținerea purcederii Duhului Sfînt și din Fiul („filioque”), existența purgatorului, împărțirea cu azimă. Gheorghe Șincai deși cunoștea aceste lucruri, la care a făcut referință și Samuil Micu prin verbul „a lativul Petru Maior. Ba chiar la difuzarea pentru prima dată a *Proanonului* scris de acesta și rămas în manuscris, s-au rostit cuvinte, de înaltă retorică, ce puneau în relief faptul că cei trei corifei au combătut uniația: „Aceste consecințe triste, religioase-sociale și politice dintre românii ortodocși și uniații din Transilvania le-au prevăzut de timpuriu ochii de vultur ai acei trinități române G. Șincai, P. Maior și S. Clain, de aceea au și combătut cu tot sufletul lor Uniația”¹⁵.

În ceea ce-l privește pe Petru Maior, s-a precizat ortodoxismul fără „echivoc al omiletic” sale.¹⁶ Astfel în *Didahii*, învătutul cărturar, deși se însipiră din izvoarele Paolo Segnoni, el respinge termenii catolici, pe care tacit îi înlocuiește cu alții specifici gîndirii ortodocșilor: Ioan Gură de Aur, Vasilie cel Mare, Ioan Damaschinul, Ioan Scărarul. Așadar aceeași opțiune ca și a lui Samuil Micu, din *Teologia Morală*.

Dacă Gheorghe Șincai s-a o pus acceptării temei „filioque” în *Simbolul Credinței* și prin aceea-

ta se opunea unuia din punctele impuse de Roma uniților din Transilvania, Petru Maior se va opune chiar primatului papal, polemic, dar și cu erudiție și forță interpretativă. Papa „să fie în biserică adevărat stăpîn și poruncitoriu, precum profeților așa și mirenilor, el singur, iar nu soborul, să se creadă a dogmelor nesemnificative tilucitoriu și poruncitoriu...”¹⁷ se întreba polemic și nedumerit cel de-al treilea dintre cărturarii Școlii Ardelenene. Întrebarea n-a lăsat-o însă fără răspuns. Pe papă îl numește monarh în cetate și în biserică și comentează în spirit autentic creștin fragmentul evanghelic ce „susține” primatul papal: „tu ești Petru și pe această piatră îți zidi Biserica mea”: „Dar pentru aceea — își exprimă Maior punctul de vedere ortodox — să aibă mai mare Petru putere decît ceilalți apostoli nici cum nu lăsam...”¹⁸.

Petru Maior se dovedea astfel înscris cu gîndirea în spiritul ortodox al Școlii Ardelenene. Deși, ca și ceilalți a învățat în școlile Rome și și-a iubit mai mult neamul decît avantajele ce i așa Roma și Viena nu le-au dat, cum le-au promis românilor cînd s-a pornit actual uniației. În numele iubirii de neam Petru Maior se va opune tendințelor cărturărești care încă de atunci susțineau apartenența cîndva a Bisericii românilor de Biserica Catolică a Romei: „Nici nu se creadă nicăieri urmă, de unde măcar cît de mică gicîtură să se poată storce, că doară Biserica românilor a fost de legea latinească”¹⁹. Citatul acesta e din *Istoria Bisericii românilor* (1813) și această carte a fost

(Continuare în pag. a 3-a)

Traian Vedinăș

Cunună de cîntări bizantine

Apariția celor trei mape discografice: *Romanian Byzantine Liturgy*, *Romanian Byzantine Hymns* și *Romanian Christmas Carols* reprezintă, după opinia noastră, un valoros punct de referință al genului atît pentru ineditul lor publicistic cît mai ales pentru conținutul și semnificația intrinsecă.

Incrustațiile de început ale acestei trilogii bizantine (*Romanian Byzantine Liturgy*) își revarsă, pentru prima dată, în acest mod, o primă secvență din tezaurul inconfundabil al muzicii plastice de origine bizantină la a cărei românie au contribuit, pînă la sacrificiul de sine, nume de primă rezonanță înscrise în Panteonul muzicii românești precum Filothei sin Agăi Jipei, Ieromonahul Macarie, Anton Pann dar și multe alte nume pe care, în ultimii ani, le citează tot mai concret tratatele și enciclopediile românești (*Muzicienii din România*, vol. 1, A—C, București, Editura Muzicală, 1989).

Acest tezaur pe care îl putem numi, atît pentru valoarea lui compozițională și interpretativă cît mai ales pentru conținutul sacru și *Cîntarea Cîntărilor* ce își deschide paginile cu *Liturghia românească pe glasuri bizantine* aranjată de profesorul și compozitorul Nicolae Lungu după melodii psaltice ale Bisericii Ortodoxe Române. De fapt, cîntorul acestor rînduri trebuie să știe că, *Liturghia* respectivă, imprimată pe placă de ebonită, se desfășoară după tradiția rînduieților tipiconale ale Bisericii Ortodoxe Române așa încît dialogul Co-

(Continuare în pag. a 4-a)

Constantin Cărbun

Lucrarea Duhului Sfânt

(Urmare din pag. 1-4)

au crezut erau una" (4, 32). Aceasta este de fapt taina Bisericii: „ca toți să fie una" (In. 17, 21), după asemănarea lui Dumnezeu, Cel *Unul* în Ființă dar *întreit* în Persoane. Una sînt și credințioșii în Biserică, mărturisind aceeași credință, gîndind și simțind la fel pentru că se iubește reciproc și străduindu-se să împlinească voia lui Dumnezeu care este sfințirea noastră (I Tes. 4, 3). Această mare taină a unirii tuturor pînă la a gîndi și simți la fel, păstrîndu-și totuși fiecare identitatea proprie de persoane unice, se realizează în Biserică prin lucrarea Duhului Sfânt. Dacă „în Hristos, noi cei mulți un trup sîntem și fiecare mădulare, umi altona" (Rom. 12, 5), „căci toți ne împărtășim dintr-o piine" (I Cor. 10, 17), în Duhul Sfânt sîntem consacrați fiecare în identitatea noastră personală, adică în ceea ce reprezintă unicitatea fiecăruia. Căci fiecare persoană umană este unică și inconfundabilă în unirea ei cea mai desăvîrșită cu celelalte persoane. Dacă prin întruparea Sa, Fiul lui Dumnezeu, a recapitulat pe toți oamenii în umanitatea Sa, refăcînd astfel unitatea primordiale a neamului omenesc, Duhul Sfânt marchează prin pecetea Sa, pe fiecare, în unicitatea lui. La Rusaliu, cîte o limbă ca de foc s-a așezat pe fiecare apostol, consacrindu-l ca persoană unică. „Iar acest fapt se repetă cu fiecare, după Taina Botezului, cînd primim „pecetea darului Duhului Sfânt", adică pe Duhul Sfânt însuși ca dar, cum l-au primit apostolii la Cincizecime. Astfel lucrarea lui Hristos și lucrarea Duhului Sfânt, care nu pot fi separate, realizează în om și în umanitate, prin Biserică, Taina lui Dumnezeu, în care unitatea absolută de Ființă coexistă cu diversitatea tot atât de absolută a Persoanelor. Potențial, în Hristos și în Duhul Sfânt, omenirea este una și întregă în fiecare persoană umană. În realitate însă, taina aceasta nu se realizează decît în și prin Biserică, „trup al lui Hristos și templu al Duhului Sfânt".

Prin pogorîrea Duhului Sfânt a luat ființă Biserică și tot prin lucrarea Lui aceasta s-a lătit și extins pînă la marginile lumii. Pe cei din afara Bisericii, Duhul Sfânt îi conduce în chip tainic spre botez iar pe cei ce sînt deja în Biserică îi înnoiește mereu prin unirea cu Hristos și prin El cu Tatăl, pentru a realiza în ei asemănarea cu Dumnezeu. Duhul Sfânt este Arhitectul vieții noastre spirituale. El ne inspiră gîndurile cele bune, ne întărește în ispite, ne mîngie în înfrîntare, ne ridică din cădere, ne aduce pacea și bucuria inimii, ne învață limba iubirii, ne dă curajul mărturisirii și libertatea fiilor lui Dumnezeu. În Duhul Sfânt descoperim tainele lui Dumnezeu (I Cor. 2, 10), în El mărturisim că „Domn este Iisus" (12, 3), în El ne rugăm (Rom. 8, 26) și-L numim pe Dumnezeu „Avva! Părinte!" (8, 15). Fără lucrarea Duhului Sfânt în noi am fi morți sufletește. Iată de ce Sfinții Serafim de Sarov (+1843) spune că „scopul vieții creștine este dobîndirea Duhului Sfânt". Sînt oameni duhovnicești și oameni trupești. „Omul trupestic nu primește cele ale Duhului lui Dumnezeu, căci pentru el sînt nebulie și nu poate să le înțeleagă..." (I Cor. 2, 14). De aceea faptele unui astfel de om nu pot fi decît: adulter, desfrîinare... vrajbe, certuri, dezbinări, eresuri, ucideri, beții, chefuri... Gal. 5, 19—21). Pe cînd omul duhovnicesc, fiind plin de Duhul Sfânt, judecă totul duhovnicesc, avînd libertatea Duhului și roadele Lui: dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blîndețea, înfrînarea, curăția (5, 22—23). Dar pentru a primi Duhul Sfânt trebuie să ne împotrivim păcatului, pînă la sînge (Evr. 12, 4). „Dă-ți singele ca să primești Duhul", zic marii trăitori ai Ortodoxiei. Aceiași sfinți spun că Duhul Sfânt părăsește imediat inima care primește un gînd necurat sau de mîndrie, pe omul insensibil la durerile semenilor, pe cel ce se opune în faptă sau în cuvînt vrăjmașilor săi, chiar dacă este nedreptățit. Fiind Duhul Adevăratul, Duhul Sfânt nu va sălășlui niciodată în omul eretic, în omul mincinos, în cel nesincer și duplicitor în cuvînt și faptă. Erezia și minciuna neîndreptate sînt fără îndoială păcate împotriva Duhului Sfânt. Există însă și pericolul ca chiar și adevărul să devină idol (fanatism) atunci cînd el nu este însoțit de dragoste.

Duhul Sfânt este Persoana cea mai tainică a Sf. Treimi. El nu și-a descoperit „fața Sa", ci apare în Sf. Scriptură sub chipul vîntului, al porumbelului, al focului... Fața Sa adevărată se revelează în fiecare persoană umană îndumnezeită prin lucrarea Sa, zice un teolog ortodox.

Prof. A. DEMIAN

— fost deputat eparhial —

La 100 de ani de la naștere

Generația mea, clasa anului 1919/20, își spune prin mine cuvînt de apreciere pentru profesorul Aron Demian, director al Liceului „A. Vlaicu" din Orăștie.

Prima chemare la Liceul „Aurel Vlaicu", primul an de școlaritate se făcu sub ochii noștri în dată după 1 Decembrie 1918. Primii elevi ai lui Aron Demian noi am fost. Sînt destule temeieri pentru a uni glasul nostru, cu al lungului șir de admiratori, care aduc azi cuvinte de cinstire lui Aron Demian, omul care și-a dăruit gîndurile și puterile unei generații, care s-a ridicat plină de frumusețe în jurul nostru.

Parcă-l vedeam aievea, pe Aron Demian, cum, grăbit și neastîmpărat și modest pînă la sfîșiciune, se strecura prin mulțime și era sfredelul tuturor problemelor. Nimic nu punea atât de simplu, direct și hotărît cauza liceului ca el. Muncea mult și nu alerga în zadar. Călca apăsat, ca să se audă departe. Cînd îl priveam ne intimidam, cînd îl ascultam, în graiul înmiezmat de poezia lui Eminescu îl admiram. Temut și iubit, captivant în vorbire prin ceea ce spunea și cum spunea. Proiecta în prelegerile sale o perspectivă de nouitate, la care se adăuga dragostea față de elevii săi.

Educator neîntrecut, pedagog încosuit, a deveni director de cu o mare popularitate, iar Liceul „A. Vlaicu" aiunsesse, sub cîrmuirea sa, „primus intempares", obținînd, nu de puține ori, cea mai mare medie la bacalaureat, pe țară.

Cînd cu prilejul înfrînării de 40 de ani de la înființarea liceului, foștii săi elevi i-au conturat portretul prin cuvintele: „fondatorul școlii, profesorul Demian, ni se înfățișează ca un stil scăpărător; A fost însuflețit de gînduri profunde, semețe, pline de viațoare".

Și-a încoronat activitatea vieții în aprecierile unanime.

În ziua de 27 aprilie 1991, în sala festivă a Liceului „Aurel Vlaicu", din Orăștie, s-a organizat sărbătorirea Centenarului nașterii sale. S-a slujit Parastas, s-au ținut cuvîntări, s-au depănat amintiri și s-a prezentat o expoziție documentară.

Prof. Nicolae Neaga

Scoala Ardeleană

(Urmare din pag. a 2-a)

un îndreptar pe această temă pentru multă vreme atît pentru ortodocși cît și pentru uniți, în Transilvania și a fost cu adevărat folositoare întrucît cultiva o unitate românească originară.

Petru Maior știa că pînă la 1054, în lume, în cea europeană, bineînțeles, a existat o singură biserică, iar după acest moment românii au fost de „legea grecească": „Biserica românilor nu numai a celor dincolo de Dunăre, ci și a acestora dincoace de Dunăre, pînă la vremile cele demult au fost supusă patriarhului de Tarigrad".

Trebuie înțeles aici un lucru, atît *Istoria, lucrurile și întîmplările românilor* a lui Micu, cît și *Cronica Românilor* a lui Șincai au dat o viziune unitară, precum în *Hronical* lui Cantemir, din care cel dintîi s-a înspănat, asupra istoriei românilor. La Petru Maior această unitate e exprimată în două etape (cărți). O dată în *Istoria pentru începutul românilor în Dacia*, cu deschidere asupra unității daco-romane a românilor și altă dată în *Istoria Bisericii românilor* în care unitatea este exprimată tocmai prin unitatea bisericăscă a românilor, unitate

pentru a cărei împlinire a luptat și Inochentie Micu. Petru Maior era convins că Inochentie Micu a avut o singură grijă: „ca legea și toate tocmelile Bisericii Răsăritului pretutindeni cum să se țină".

Scrierile corifeilor Școlii Ardelene au pledat și au fost o împlinire armonioasă a spiritului românesc, pe care l-au înțeles și l-au cultivat, în cea mai veche tradiție a lui, cea ortodoxă, pe care iată au înnoit-o cu erudiție și vocație cărturărească, cu o simțeză de excepție între luminismul dominant al veacului al XVIII-lea și lumina din veac a spiritului ortodox românesc. De aceea a și spus Samuil Micu în prefața *Bibliei* (1785) tradusă de el: „mare lumină și învățătură dau cetitorului". Și lumina a ajuns pînă la noi.

NOTE:

1. Octavian Popa, *Un nedreptățit. Episcopul Ioan Bob*, în „Cultura creștină", 1935, nr. 6—7, p. 341.
2. D. Prodan, *op. cit.*, p. 139.
3. Dumitru Stăniloae, *Unitatis in Transilvania*, 1973, p. 105.
4. Serafim Duicu, *Pe urmele lui Samuil Micu*, 1986, p. 144.
5. *Ibidem*, p. 229.
6. Veniamin Micu, *Cunoștința bisericăscă*

FILIALA ASOCIAȚIEI PRO-VITA ÎN SIBIU

În vederea constituirii unei filiale a Asociației Pro-Vita în Sibiu, s-au ținut două consfățuiri: — una cu tema „Dreptul omului de-a se naște" în aula Institutului Teologic Universitar „A. Șaguna", — a doua cu tema „Avortul și morală creștină" în cadrul cercului de medicină socială al Asociației Astra, despărțămîntul Sibiu, în sala USSM. Ambele conferințe au fost susținute cu multă competență și responsabilitate de pr. prof. dr. Ilie Moldovan, în luna marție a.c.

Temele celor două conferințe s-au dovedit deosebit de însemnate în actualele cerințe ale societății românești, după Revoluția din decembrie 1989. Se cunoaște liberalizarea prin decret a posibilității întreruperii sarcinei. Drept urmare, în anul 1990 statisticele au comunicat că s-au făcut un milion de avorturi.

Consecințele grave ale acestui flagel, care a luat o extindere deosebită, a atras atenția și îngrijorarea medicilor, familiilor, reprezentanților Bisericii și a unei părți a opiniei publice românești.

Medicii de specialitate sînt îngrijorați de periclitarea sănătății mamei, a femeilor, ajungîndu-se la 3—4 avorturi pe an, ale unei femei. Biserica noastră privește atît imperativul poruncii Bibliei: „Să nu ucizi!", cît și urmările morale creștine ale avortului, care este o ucidere, o crimă și la scară națională un genocid. Pentru aceasta nu vom scăpa de sancțiunea conștiinței morale și unde aceasta lipsește, de sancțiunea dreptății divine, care privește atît binecuvîntarea lui Dumnezeu pentru propășirea materială și spirituală a vieții noastre, cît și destinul nostru veșnic.

Sub raport moral-creștin, în societatea noastră românească, toate pretențiile motivații ale acestui păcat grav și strigător la cer se pot lămuri prin lipsa răspunderii morale față de poruncile divine, care ocrotesc viața, misterul vieții, al cărui izvor și creator este Dumnezeu. În al doilea rînd, ne lipsește încrederea în ocrotirea pronoiei dumnezeiești, care ajută și binecuvîntează familia creștină și pe pruncii care se nasc din ea. „Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți..." (Marcu 10, 14) — zice Mîntuitorul Iisus Hristos. Cuvintele de mai sus sînt semnificative și pentru atenția ce se cuvine să o avem față de avortul provocat.

La toate aceste relativizări ale exigențelor vieții morale creștine în societatea românească, a contribuit, pe lîngă alți factori ai civilizației noastre actuale, și ateismul oficial de stat, profesat timp de 45 de ani.

Ce avem de făcut? Este întrebarea la care încercăm să răspundem cu unele soluții practice Asociația Pro-Vita.

Se va proceda la o sensibilizare a întregii opinii publice, îndeosebi a cuplurilor familiale prin informări și publicitate, privind urmările grave asupra sănătății organismului mamei. Se mai pretinde o implicare cu o exigență și responsabilitate sporită a reprezentanților Bisericii, care să privească urmările nefaste ale avortului provocat, sub raportul moralei creștine, calificat crimă, pruncucidere. Prin ținerea de conferințe, predici, publicații bisericăști și laice, se vor sublinia răspunderea tuturor și urmările grave ale acestui păcat strigător la cer.

Sub raport creștin ortodox, avem temeieri scripturistice, canonice, juridice și moral religioase. Este de ajuns să ne gîndim că Biserica noastră are cîteva sărbători în care se prăznuiește zămislirea Sf. Ioan Botezătorul, a Fecioarei Maria și îndeosebi Buna Vestire, evenimentul dumnezeiesc al întrupării Fiului lui Dumnezeu în persoana divin-umană a Mîntuitorului Iisus Hristos, adică al zămislirii Fiului lui Dumnezeu în pîntecele Prea Curatei Născătoare de Dumnezeu, sub umbrirea puterii Celui Prea Înalt și a coborîrii Duhului Sfânt (Luca 2, 26—37).

Toate acestea ne conving că ființa umană este deplină trup și suflet în momentul concepției, tru-

pul luat prin legile biologice din organismul mamei și sufletul printr-un act creator divin.

Copilul fiind un dar al lui Dumnezeu, al familiei și al neamului, părinții nu au sub nici un raport dreptul asupra întreruperii vieții lui mai înainte de naștere, sînt obligați de a-l ocroti, colaborînd cu Dumnezeu — Izvorul și Creatorul vieții (Face-re cap. 2, v. 7, 1; In. 1, 1—4), pentru nașterea și creșterea lui.

Între luările de cuvînt la cele două conferințe trebuie menționat alocuțiunea dr. Tirșa Eugen, medic primar la Maternitatea Spitalului Județean Sibiu, care subliniază că prezentele consfățuiri sînt premiere în Sibiu. Pentru numărul înadmisibil de mare al avorturilor și pentru urmările grave asupra sănătății mamelor, medicina de specialitate consideră avortul provocat „o plagă a societății", „endemia secolului". „Colaborarea cu toți factorii responsabili ai Bisericii — menționează dl. dr. Tirșa E. — este fructuoasă și în concret se vor găsi căile și mijloacele pentru informarea cetățenilor și credincioșilor noștri, în care scop înființarea Asociației Pro-Vita este bine venită, necesară și deosebit de însemnată".

În concluzia celor două conferințe, putem încheia cu sublinierea că medicii de specialitate sînt deosebit de îngrijorați de consecințele actuale ale deontologiei de liberalizarea avortului, întrucît se afectează conștiința medicului privind legămintele profesionale ale jurămîntului lui Hipocrat, în virtutea cărui se impune slujirea sănătății și a vieții și nu deteriorarea acestora.

Pentru reprezentanții Bisericii lui Iisus Hristos al Celui ce a venit ca „lumina vieții să aibă și mai mult să aibă" (In. 10, 10), a preoților ce au „puterea de a lega și a deslega păcatele", se cere o exigență sporită a răspunderii preoțești, spre a nu deveni complici la mari și grave păcate ale credincioșilor noștri, uneori prea ușor văzute și dezlegate.

Să reluăm cu toată atenția doctrina divină a Sf. Scripturi și Sf. Tradiții creștine, în lumina cărora o simplă mărturisire a păcatului pruncuciderii nu e de ajuns, fără condițiile adevăratei Taine a Pocăinței, între care subliniem rupea cu păcatul și ispășirea lui prin credință sinceră și împlinirea faptelor cele bune, ca roade ale împăcării noastre cu dreptatea și mila lui Dumnezeu (de văzut art. Cuv. arhim. Teofil Părăianu „Pocăința... cu fața spre viitor" din *Telegraful Român* nr. 9—10, 1 martie 1991 pag. 2—3).

Adevărata pocăință cuprinde o angajare a celor în cauză, în lupta pentru împiedicarea și curmarea acestui grav păcat, încercînd să salvăm de la pruncucidere pe cei ce merg pe această cale largă și bătătorită, fără nici un scrupul de conștiință a vinovăției și răspunderii față de porunca divină: „Să nu ucizi!". Să oprim pe cît de puțin de la acest păcat strigător la cer, care duce la deteriorarea vieții, slăbirea sănătății și la osînda veșnică.

Angajîndu-ne pe noi și pe cei din jurul nostru la această luptă pentru păzirea poruncilor lui Dumnezeu, izvorul și ocrotitorul vieții, ne vom împărtăși de iertare și împăcare cu dreptatea divină, vom primi binecuvîntarea lui Dumnezeu peste familia, neam și omenire, pentru prosperitatea vieții pămîntești. Astfel ne vom izbăvi și de osînda veșnică a celor ce fac fărădelegi, și nesocotesc poruncile vieții dumnezeiești.

Urmează ca să comunicăm în presa locală și prin afișe data și locul ținerii unei conferințe pentru constituirea filialei Pro-Vita, în Sibiu, cînd vor fi invitați oaspeții de la asociația Pro-Vita din București, între membrii fondatori fiind alături de medici și preoți și profesorul, scriitorul și poetul Ion Alexandru.

Comitetul de organizare

În atenția celor tineri

Să luăm aminte!

„Cea mai frumoasă podoabă a unui tînar este inima curată și mințea trează." Cuvintele acestea le spunea, adresîndu-se tinerilor, mitropolitul Nicolae Bălan (mort în anul 1955). Le spunem și noi, mai departe, celor ce doresc să-și împodobească viața cu podoabe, care au valoare și în timp, ca și în veșnicie.

„Bătrînețe ferice pot avea cei ce au tînerete cinstită". O înțelegem aceasta dintr-o rugăciune, care face parte din slujba cununiei. Pentru cei care se cunună, preotul se roagă Domnului Hristos, zicînd: „Binevoiește să-și petreacă viața lor fără de prihană (adică în chip ireproșabil, deci fără pată) și-și învrednicește pe dinșii să ajungă bătrînețe ferice, cu inimă curată împlinînd poruncile Tale. „Inima curată este izvor al unei vieți curate. Iar de s-a întîmplat ca inima să se întîneze, se va curăți numai prin sîlînțe susținute pentru o viață curată. Împlinirea poruncilor lui Dumnezeu ține inima curată: „Cu inimă curată împlinînd poruncile Tale."

„La tînerete se pune temelie". E o constatare pe care o pot face toți cei ce știu că tîneretea este vîrsta în care omul se pregătește pentru viața de după aceea. „La tînerete se pune temelie" un adevăr pe care trebuie să-l știe toți tinerii, ca să pună bună temelie pentru toată cealaltă vreme a vieții lor.

„Copilul este tatăl omului mare". Această afirmație a făcut-o fecitului Augustin, pe la începutul secolului al cincilea. Pentru adevărul cuprins în ea, afirmația aceasta a străbătut veacurile, ajungînd pînă în zilele noastre. Cînd spunem: „Copilul este tatăl omului mare", ne gîndim că omul mare a fost mai întîi copil și că numai prin copilărie a putut ajunge să fie mare. Asta înseamnă că nici odată nu putem face abstracție de ceea ce am fost, că ne purtăm în noi pe noi înșine, așa cum am fost, așa cum am devenit. Copilul de altă dată e în noi, e cuprins în noi, în noi, ca oame-ni mari. Insumăm în noi toată viața noastră, așa cum a fost ea, pînă acum. Cine știe aceasta, acela se poate dirija, se poate pre-

(Continuare în pag. a 4-a)

AVRAM IANCU

(Urmare din pag. 1-4)

Format în spiritul ideilor înnoitoare ale vremii sale, de libertate și egalitate între națiuni și între oameni, cunoscînd și trăind profunda experiență socială parcursă de societatea românească, Iancu evoluează firesc spre ideile democrației, ale revoluției.

Da, activitatea lui este mai presus de orice discuție, pentru că „între toți fruntașii Ardealului care s-au pus cu primejdie, în fruntea Revoluției din 1848", Avram Iancu, „prefectul martir ieșit din rîndurile moșilor săraci", a fost acela care a înțeles atunci, în modul cel mai profund, condițiile de viață și năzuințele românilor ardeleni. Iancu este reprezentantul celor obidiți, indisolubil legat de moșii săi, de năzuințele lor, „nepotul lui Horea", cel care nu șovăie o clipă să le cucerească și să le apere drepturile, chiar cu sacrificiul vieții.

Apărarea munților și organizarea teritoriului ca țară românească fac din Avram Iancu eroul marilor momente revoluționare, conducătorul luptei pentru libertate națională, atît de grav amenințată de expansionismul și terorismul unguresc. El este și eroul evenimentelor militare de atunci, în care s-a dăstins alături de Axente Sever, Balint, Buteanu, Dobra, V. Moldovan, Vlăduț, Groza, Andreica, Ciurileanu, Corcheș, Ajudeanu ș.a., dar, mai ales, este conducătorul. În tot timpul luptelor, pe lîngă funcția de prefect al legiunii „Auraria Gemina", el a îndeplinit-o și pe aceea de „Prefect General" al legiunilor comandate de Buteanu, Dobra, Balint și Axente Sever, prezent cu sfatul, cu pușcași și lăncierii lui în toate luptele date de aceștia. Bătăliile victorioase care au făcut de necuprins „Cetatea de piatră" a Apusenilor de către forțele ungare poartă amprenta talentului de organizator și conducător militar a lui Iancu.

Marele deziderat al Revoluției de la 1848—1849 a fost unirea tuturor românilor într-un „regat al Daciei" sau într-o „România". Nu poate deci să surprindă faptul că, atunci cînd românii din Ardeal au ridicat armele pentru a cuceri ceea ce li s-a refuzat, fruntașii lor au îmbrățișat interesele tuturor românilor. Iancu și-a dat seama de faptul că lupta și rezistența sa nebiruită în munți și organizarea Transilvaniei ca țară românească sînt în folosul tuturor românilor.

Iar cînd cităm observația profund intuitivă a lui Bălcescu, că în urma revoluției Transilvaniei și Banatului „dezmadulade de Ungaria s-au apropiat mult de unire cu noi", nu putem să nu relevăm voința neîmfrîntă a celui mai de seamă reprezentant al revoluției române transilvane, Avram Iancu, de a izbîndi drepturile națiunii române.

Bariții a înțeles cu claritate sensul luptei românilor și principiile de care erau animați conducătorii lor: „Calomnia ce se aude mai ales împotriva românilor transilvăneni cu respect la evenimentele din 1848 și 1849 este cînd se zice, că ei ar fi luptat pe atunci în slujba camarilei (habsburgice-M.R.), adică în favoarea absolutismului. Aceia care spun și scriu această minciună, sau nu cunosc deloc istoria acelor ani, sau ce este și mai probabil, ei o falsifică înadins, pentru scopurile lor. Nici un român adevărat din anii 1848/1849 nu a avut de scop de a-și vărsa una singură picătură de sînge pentru despotism, ci numai pentru libertate și în contra terorismului... Dar românii au fost mai tîrziu înșelați, ca și alte popoare europene în acele timpuri. Reacțiunea care a venit peste noi de la 1850 înainte, a fost generală. Avram Iancu a fost unul din acei bărbați eminenți ai poporului daco-românesc care fusese încălzit și pătruns în adîncul sufletului său de sacrul foc al libertății".

Spunea ilustrul cărturar patriot că partea cea mai ilustră și mai glorioasă a vieții lui Iancu se cuprinde în însuși raportul său asupra faptelor din 1848—1849, în rapoartele lui Balint și Axente, făcute acolo în munți, după cele 14 lupte sîngerose, în urma cărora Iancu, nebiruit, rămăsese adevăratul stăpîn și „Crai al Munților", ținînd trează nădejdea tuturor românilor în dreptate, libertate, unitate națională. „Prelegeți băieți și studiați acele rapoarturi din 1849 — continua Bariții — ca să cunoașteți pentru ce astăzi vă e posibil a vă numi români, a vorbi și a scrie românește, a vă avea școlile și literatură noastră și a spera în viitor. Iată biografia lui Iancu, iată și cel mai pompos monument ce i se va putea pune vreodată: acela este raportul lui".

Bune amintiri...

(Urmare din pag. 1-a)

să-i semeni tatălui dumitale, care-i un bun creștin."

O lună ținută la Chestură. De acolo, unii transportați la Caracal. Un lagăr cu barăci de scînduri, la liziera unui cîmîntir. Să ne înveselim... Apropiată mie aveam cîțiva, dar nici unul cu inimă caldă a lui Felea. Imi apare clar în memorie: înalt, față prelungă, slab, cu neagră barbă în jurul feții. Uneori ne cînta moștește. Mi-a rămas în auz pînă acum vocea plină, tărăgănată, ca de oftat:

Rabd' zile zile,
C-o veni și binele,
C-o veni el binele...

Cîntărețul punea în melodie tot amarul moșului strîvrit de tarbatul ciubarului iremediabil gol.

al gamelei. Dedicat lui Ilarion Felea... Alte, lui Onisifor Ghițu, care ne vorbea despre terhenul său Tavi Goga.

Arestările erau la începutul isprăvilor comuniste. Mult mai dulci față de cele urmate la cîțiva vreme: Canal, Jilava, Bîcaz, Onești. Toate treptele golgotane eu le-am urcat din 1950—1954.

Dar să revin la Caracal. După șase luni a venit eliberarea precum imi spunea comandantul: „cu clemența domnului ministru Teohari Georgescu". Pe poarta, în fine deschisă, împreună cu Ilarion am intrat în prima biserică. Ne-am prosternat, slavă aducînd Celui Ceresc. Scăpam de înroșit fundul gheenei. În același tren am călătorit cu Ilarion la Arad. Coborînd, pe peron ne-am îmbrățișat. Ne-am sărutat. M-am sărutat.

drum, dată (ca la Coșbuc) Mama. Zorea spre piață. Plîngînd de bucurie s-a suit în birjă lîngă mine. „Bine că ți-a ajutat Dumnezeu să vii acasă. Da, de ce ți-ai lăsat barbă și mustețe? Ești urît și bătrîn". Aveam nici treizeci de ani. Ilarion Felea și-a continuat viața, toată, în Arad. Profesor de teologie. Autor al numeroaselor volume. Gîndire și exegeză eclesiastică.

De cite ori întîlnesc în presă — și nu rareori — numele *Ilarion Felea*, mă cotoresc amintiri.

Adinc fremătătoare amintiri.

E R A T A

În „Telegraful Român" nr. 5—8 din 1—15 februarie 1991, în art. „Episcopul Martir Nicolae Popovici...", de la pag. 8, coloana a doua, rîndul 18, de jos, în

INFORMAȚII

— În perioada 23—28 aprilie a.c., I. P. S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, a participat, în calitate de președinte al Conferinței Bisericilor Europene, la lucrările Prezidiului și Comitetului consultativ al Conferinței în localitatea Liebfrauenberg, lângă Strasbourg, Franța.

— În perioada 3—5 mai a.c. la Sibiu s-a desfășurat Simpozionul internațional având ca tematică a dezbaterilor: „Conștientizarea etniilor, sașii și svabi pe teritoriul României”.

Vineri 3 mai a.c. I. P. S. Sa Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, a luat parte la deschiderea festivă a Simpozionului, rostind u acest prilej un cuvânt legat de conviețuirea dintre români și sași în Transilvania, legăturile social-culturale și religioase dintre cele două comunități etnice care au conviețuit de secole pe pământul românesc.

— Sâmbătă 4 mai a.c., I. P. S. Sa a luat parte la Simpozionul internațional: „Lucian Blaga”, organizat la Cluj-Napoca.

— Duminică 5 mai, I. P. S. Antonie, împreună cu alți ierarhi și un obor de preoți și diaconi a oficiat slujba de binecuvântare a statuii lui Lucian Blaga din fața Teatrului Național din Cluj, operă a cunoscutului sculptor Romul Ladea.

I. P. S. Sa a rostit cu acest prilej un emoționant cuvânt de elogiare a marelui om de cultură, de la a cărui trecere în veșnicie se împlinesc 30 de ani.

— Luni 6 mai a.c., I. P. S. Sa a participat la lucrările Comisiei române de Istorie Ecleziastică Comparată, desfășurate la mănăstirea Cernica. A vorbit despre „O interesantă captivitate a Tetravanghelului de la Humor”.

— Marți 7 mai a.c., I. P. S. Sa a luat parte la lucrările Conferinței Naționale a Preoților, care s-au desfășurat la București, iar în continuare la lucrările Sfintului Simod.

Ierod. Visarion Băltăț

Cunună de cîntări bizantine

(Urmare din pag. a 2-a)

raiei Patriarhiei Române (dirijor, pr. Iulian Cârstoiu) este urmare firească a slujbei religioase săvârșită de pr. Miron Mișu și diaconul Marcel Manole. În ansamblul lucrării prezentate se impune vocea tenorului Constantin Bulancea care, în momentele solistice din lucrările *Iubite-voi Doamne* și *Cuvine-se cu adevărat*, se distinge printr-o frazare cursivă, printr-un stil melodic inconfundabil și plăcut intonat. Impresionează, în același timp, ritmurile de toacă imortalizate de arhim. dr. Irineu Gheorgheja cit și dangătul clopotelor de la mănăstirea Neamțu.

Din constelația muzicii românești de tradiție bizantină se remarcă, prin frumusețea liniilor melodice, și cele câteva imnuri bizantine (*Romanian Byzantine Hymns*) la a căror răspundere au contribuit muzicienii D.G. Kiriac, *„Colindele nu sînt cîntece festive de familie, ci mesaje extinse asupra continuității, asupra întregului grup creștin; ele au un univers propriu, în care este inclusă o dimensiune proprie poporului român”*.

Cursivitatea liniilor melodice și armonico-contapunctive aparțin, după materialul înregistrat și în acest disc, atît predecesorilor muzicii românești cit și creatorilor din zilele noastre: D. G. Kiriac, Sabin Drăgoi, I. D. Chișescu, Tiberiu Brediceanu, Nicolae Ursu, V. I. Popovici, I. C. Cîrstoiu, G. Budis.

Textele de prezentare, în limba română și engleză, dau acestor partituri muzicale discografice o autentică valoare patrimonială de care vor beneficia, deopotrivă, toți iubitorii acestor nestemate creștine cit mai ales, și corurile și slujitorii ce trudesc sub oblăduirea Bisericii Ortodoxe Române.

Evocare: TIMOTEI POPOVICI

Joi, 25 aprilie a.c., aula Bibliotecii județene „Astra” a găzduit o reușită manifestare cultural-artistică organizată de către Secțiunea muzicală a „Asociațiunii Transilvane pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român” și Inspectoratul pentru Cultură al județului Sibiu și dedicată preotului profesor și compozitor Timotei Popovici, reprezentativă personalitate a vieții bisericesti și muzicale sibiene.

După interpretarea *Troparului Invierii*, de către Corul cameral al Institutului Teologic „Andrei Șaguna” din Sibiu și introducerea în atmosfera de viață și creație a marelui nostru înaintaș, realizată de reprezentanțele celor două instituții organizatoare — doamna Crina Popovici, consilier la Inspectoratul pentru cultură al județului Sibiu și prof. Mioara Tipuriță, președintele Secțiunii muzicale a Asociațiunii Transilvane pentru Literatura și Cultura Poporului Român (Astra) — o foarte interesantă intervenție a avut pr. prof. univ. dr. Dumitru Abrudan, prorector al Institutului Teologic „Andrei Șaguna” și președinte al Asociațiunii „Astra”, care s-a oprit asupra activității lui Timotei Popovici ca preot, profesor la Institutul Teologic și dirijor al Corului catedral mitropolitane. „Părintele Timotei, arăta distinctiv conferențier, nu a fost un accident în cultura și viața bisericască sibiiană, a fost un produs al activității înaintașilor săi. Ca și Dimitrie Cunțan, altădată, elev la Institutul pedagogic diecezan din Caransebeș, Timotei Popovici a notat cîntecele bisericesti ce se studiau în școală și a realizat, în 1892, culegerea litografată intitulată *Irmoseriu*, pentru ca zece ani mai tîrziu, în 1902, la Sibiu, să scrie *Cîntările liturgice*. Arta compozițională a lui Timotei Popovici a cuprins numeroase lucrări coral-religioase destinate celor mai felurite grupuri muzical-vocale, contribuind la îmbogățirea repertoriului existent pînă la acea dată. Amintim în acest sens culegerea *Repertor coral*, pentru elevii Seminarului „Andreian” și volumul de colinde și cîntece de stea *Florile dalbe*. „Părintele Timotei” a fost primul director al Corului mitropoliei și a instituit, în anul 1925, primul program din seria concertelor de colinde și cîntece de stea în catedrala mitropolitană, concerte care au loc și astăzi”.

Muzicologul Titus Moisescu a făcut o amplă privire asupra creației muzicale laice și religioase a lui Timotei Popovici, cu date precise privind anul apariției, și multe alte date tehnice referitoare la aceste lucrări. S-a oprit apoi asupra locului ocupat de creația lui Timotei Popovici în repertoriul formațiilor corale din țară, despre rapoarturile cu ele-

vii săi, amintind, în special, despre corespondența profesorului cu unul dintre elevii săi apropiați Ilarion Cocușiu.

Prof. Ion Arsin a insistat mai mult asupra activității lui Timotei Popovici ca dirijor al Reuniunii de muzică „Gheorghe Dima” și Corului meseriașilor români, a cursurilor de dirijori sătești organizate împreună cu Nicolae Oancea, rapoarturile cu foștii săi elevi Petru Gherman și Gheorghe Șoima.

A urmat apoi un reușit concert în cadrul căruia s-au auzit reprezentative lucrări din creația compozitorului. Corul de copii „Allegretto”, pregătit de profesorul Gheorghe Stoica, a adus în fața auditoriilor un frumos program din cele mai atractive cîntece pentru copii — *Sfat bun, Cloșca, Școlări și școlărițe, Patria, Moara, Graiul nostru* — piese care astăzi mai figurează la loc de cinste în repertoriile grădinițelor de copii și ale elevilor din primele clase ale școlilor de cultură generală, pentru importanța lor lor cognitiv și de educare a sentimentului etic și estetic al copiilor. Corul cameral al studenților teologi, dirijor pr. asist. Vasile Grăjdean, a interpretat patru din cîntecele Sf. Liturgiei — *Cu vrednicie, Sfant, Pe tine te laudăm, Ca pe împăratul* — și *Troparul Invierii*, în care am descoperit stilul aparte în care a creat Timotei Popovici acest gen de lucrări în care se simte influența muzicii ruse, a cîntării grecești dar, ceea ce este foarte important, cultivarea modului „tradiționalist” în tratarea armonică a cîntecelor de strană autohtone cu adînci rădăcini în cîntecul popular.

Un moment artistic înălțător a fost creat de soprana Emilia Petrescu care, acompaniată de un quartet de coarde al Filarmonicii sibiene, a interpretat *Cîntec de leagăn, Doina, Toarce lele, Foie verde de trifoi și M-aș mărita* și în final, de corul de cameră „Preludiu” dirijor Voicu Enăchescu care a realizat o aleasă transpunere a pieselor *Cîntă puțul cucului, La oglindă, Hațegana* și a unui fragment din suita corală *Craiul munților*, demonstrîndu-se în acest fel faptul că Timotei Popovici a promovat, în rîndul tineretului mai ales, un repertoriu patriotic și prelucrări de folclor care au jucat un rol însemnat în educarea sentimentului de dragoste față de țară și de tot ceea ce aparține poporului nostru.

A fost o manifestare culturală pregătită cu foarte multă grijă, de înaltă ținută artistică și bogată încărcătură spirituală de care sibiienii sînt dornici să aibă parte cit mai des.

Nicolae Scutea

COMUNICAT al Intranirii Interconfesionale de constituire a Societății Biblice din România

Ca urmare a hotărîrii luate la Intranirea Interconfesională de la Sibiu, din 16 octombrie 1990, marți 7 mai 1991 a avut loc la Institutul Teologic Universitar „Andrei Șaguna” din Sibiu, Intranirea de constituire a Societății Biblice din România, ca membră a Societății Biblice Unite (U.B.S.).

Reprezentanții a cinci Biserici creștine din România: Biserica Ortodoxă, Biserica Evanghelică-luterană, Biserica Reformată, Biserica Unitariană și Biserica Adventistă de ziua a șaptea, și-au exprimat a-deziunea la înființarea Societății Biblice din România, respectivele Biserici devenind membre fondatoare ale acestei Societăți. Societatea Biblică din România rămîne deschisă aderării tuturor celorlalte Biserici și culte creștine din țara noastră.

Menționăm că la această întîlnire au participat și trei delegați din partea Societății Biblice Unite (U.B.S.), dl. Terje Hartberg, coordonator de program al U.B.S. pentru Europa Centrală și de Răsărit și pentru Uniunea Sovietică; dl. Steven Dawney, coordonator al serviciilor de informații al U.B.S.; și dl. Maurice Harvey, consultant pentru informații al U.B.S.

Obiectivul principal al oricărei Societăți Biblice îl constituie slujirea, sub toate formele și prin toate mijloacele compatibile, a cauzei cuvîntului lui Dumnezeu pentru nevoile Bisericilor și ale credincioșilor din epoca noastră. Așadar, și scopul Societății Biblice din Ro-

Întîlniri ecumenice la Sf. Gheorghe, jud. Covasna

Luni, 22 aprilie 1991, a.m., la Inspectoratul școlar județean din Sf. Gheorghe a avut loc o consfățuire organizată de acest Inspectorat în virtutea Comunicatului din 1 februarie a.c. al Ministerului Învățămîntului și Științei și Secretariatului de Stat pentru Culte, la care, pe lîngă reprezentanții acestui Inspectorat: Inspectorul general, Răkossy Zoltan, și adjunctul dînsului, Paul Voinescu, precum și doi inspectori, Laszlo Simion și Kadar Gyula, au participat: P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanul, P. C. pr. prof. I. Moldovan, P. C. cons. Gh. Papuc, P. C. prot. Gh. Rățulea (Sf. Gheorghe), P. C. pr. V. Goția (Intorsura Buzăului), P. C. prot. rom. cat. Szabo Lajos, dl. prot. reformat Ince Sandor, dl. pastor unitarian Török Aron și d-na pastor evangh. s.p. Bajka Katalin.

Timp de peste două ore și într-un consens general, participanții au făcut o analiză a modului în care se desfășoară învățămîntul religios în școlile din jud. Covasna, plecîndu-se de la premiza că educația religioasă-morală este un imperativ categoric pentru însănătoșirea tuturor sectoarelor de activitate din țara noastră.

La discuții au luat parte toți participanții, fiecare venind cu o seamă de aprecieri, constatări și sugestii, dintre care înregistram:

Ora de religie să fie introdusă în orar și în catalog, să i se dea importanța cuvenită și, acolo unde este posibil, să se amenajeze o clasă specială, destinată numai orelor de religie, în care să fie îcoane și alt material intuitiv religios. S-a sugerat chiar ridicarea unei clădiri speciale pentru educația religioasă-morală a tineretului.

Necesitatea, pentru ortodocși, romano-catolici și reformați, unor cadre didactice suplimentare pentru predarea religiei, preoții acestor confesiuni fiind prea puțini față de numărul mare de clase existente în municipiul Sf. Gheorghe îndeosebi.

Cadrele didactice, care predau alte materii, să nu vorbească împotriva nici unei Biserici, subliniindu-se necesitatea unei cărți de orientare generală religioasă pentru acestea.

Biserica, de toate confesiunile, să sprijine mai mult școala și pe plan material, fie direct, fie prin antrenarea părinților în acest scop.

În după-masa aceleiași zile, în monumentală casă de cultură din municipiul Sf. Gheorghe și cu participarea preoților și a multor credincioși ortodocși, romano-catolici, reformați, unitarieni și evanghelicici s.p., a avut loc o manifestare cu caracter ecumenic, axată pe tema: „Cum să ne rugăm și cum să lucrăm împreună pentru sporirea dragostei între oameni”.

Au fost de asemenea de față dl. prefect al jud. Covasna, Fodor Francisc, reprezentanți ai municipiului Sf. Gheorghe, ai Inspectoratului școlar județean, precum și ai Crucii roșii din Sf. Gheorghe.

Manifestarea a început prin intonarea cîntării: „Hristos a înviat” și rostirea în l. română și l. maghiară a rugăciunii „Tatăl nostru”.

Cuvîntul de deschidere a fost rostit de P. C. prot. Gh. Rățulea (Sf. Gheorghe), care a accentuat, între altele, ideea unității neamului omenesc, națiunile reprezentînd ramuri ale aceluiași trunchi, ale aceluiași copac, subliniind că „momentul ne cere să ne detașăm de

mânia este traducerea, tipărirea și difuzarea Sfintei Scripturi, pentru studierea ei în interesul și avantajul tuturor Bisericilor și în limbile credincioșilor acestora. Totodată, Societatea Biblică din România își propune realizarea unei traduceri ecumenice a Sfintei Scripturi în limba română, după exemplul traducerilor ecumenice apărute în alte limbi.

Societatea Biblică din România este o instituție aconfesională, aflîndu-se în slujba tuturor Bisericilor, pentru a le facilita acestora traducerea, tipărirea și difuzarea Bibliei în rîndul credincioșilor.

Participanții au hotărît constituirea Comisiei de redactare a proiectului Statutului de organizare și funcționare a Societății Biblice din România, formată din cite un reprezentant al fiecărei Biserici membre, prezente la reuniune.

De asemenea, s-a constituit Comitetul Provizoriu al Societății Biblice din România, din trei membri, unul reprezentînd Biserica Ortodoxă, unul Biserica Protestantă și unul Biserica Neoprotestantă.

Participanții au fost de acord ca sediul provizoriu al Societății Biblice din România să fie la Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române din București.

Mulțumind lui Dumnezeu pentru acest început plin de speranțe, așteptînd colaborarea tuturor Bisericilor din România la această lucrare de imensă importanță pentru propășirea spirituală a fiilor pămîntului românesc.

tot ceea ce a fost clădit pe dezbinare”, iubirea fiind cel mai mare adevăr al vieții.

În continuare, P. C. pr. prof. I. Moldovan de la Institutul Teologic „Andrei Șaguna” din Sibiu a prezentat răspunsul Bisericii Ortodoxe Române la tema de mai sus, cuvîntare caldă și temeinică, din ale cărei concluzii înregistram:

— Să ne rugăm împreună considerîndu-ne frați, printr-o cercetare reciprocă a iubirii pe care Hristos-Domnul o revarsă peste noi. Înțîlnirile noastre ecumenice, pe care le dorim regulate, să nu fie atît de discutii, cit întîlniri de rugăciune.

— Scopul rugăciunii noastre comune să-l constituie izbăvirea omului de astăzi, cu care ne întîlnim zilnic, de toate serviciile necredinței, de toate coșmarurile existenței morale și sociale. Să ne simțim răspunzători de toată nefericirea și toate rănile lumii de astăzi.

— Să căutăm în rugăciunea noastră comună sfințenia, nu numai pentru alții, ci în primul rînd pentru noi înșine.

A luat apoi cuvîntul dl. protopop reformat Ince Sandor, care a vorbit în l. maghiară și l. română și care, între altele, a valorificat textul din I Ioan 4, 20—21: „Dacă zice cineva: iubesc pe Domnul, iar pe fratele său îl urăște este mincinos...”, apreciînd astfel de manifestări și subliniind că în unitate să preamărăm pe Dumnezeu „aici, în județul nostru, în toată țara”.

În continuare a luat cuvîntul C. preot romano-catolic Sebastyen Otto, care de asemenea a vorbit în l. maghiară și l. română, subliniind ideea că fiecare popor are un destin și o chemare specială, el fiind „sarea pămîntului”, și „lumina lumii”, îndatorat fiind să-și folosească energiile sale pentru dreptate și pace.

A vorbit apoi d-na pastor evangh. s.p. Bajka Katalin, care a rostit în l. maghiară o rugăciune cu profil ecumenic.

Tot în l. maghiară a vorbit în continuare dl. pastor unitarian Török Aron, care, între altele, a dezvoltat noțiunea de dragoste creștină, pledînd pentru ideea de a deveni „prunci la răutate”, iar la mîntie desăvîrșii.

La sfîrșit a luat cuvîntul P. S. Episcop-vicar Serafim Făgărășanul, care, după ce a mulțumit lui Dumnezeu că ne-a ajutat „să fim la o asemenea întîlnire la nivel popular”, a arătat între altele că scopul vieții creștine este creșterea în dragoste, că măsura iubirii ne-a arătat-o Mîntuitorul Iisus Hristos, că iubirea ne face pe toți una, că dacă rămînem în ură, rugăciunea noastră este zadarnică, îndemnînd pe cei prezenți la adîncirea dragostei, pentru a deveni „o mare și frumoasă familie”.

A urmat apoi un program în cadrul căruia un cor restrîns al studenților teologi de la Sibiu a interpretat un mînușchi de compoziții religioase, un grup de tineri, băieți și fete, romano-catolici a prezentat o scenetă religioasă în l. maghiară, iar un cor format de credincioși reformați a interpretat cîteva compoziții religioase în l. maghiară.

Se știe că la dragoste între oameni se ajunge și printr-o mai bună cunoaștere reciprocă.

Întîlnirile de la Sf. Gheorghe au constituit astfel de prilejuri.

P.

În atenția celor tineri

(Urmare din pag. a 3-a)

găti, ca să fie ceea ce vrea să fie, ceea ce trebuie să fie.

„Noi sîntem propriii noștri părinți”, spunea Sfîntul Grigorie de Nisa (secolul al patrulea). Asta nu înseamnă că nu-i avem și pe părinții care ne-au născut, părinții prin care am venit în lume, prin care Dumnezeu ne-a adus din neființă la ființă... îl avem și pe aceia, dar ne avem și pe noi, ca părinți, în înțelesul că, în mare măsură, am contribuit și noi la ceea ce sîntem, iar la aceasta am contribuit prin ceea ce am gîndit, prin ceea ce am simțit, prin ceea ce am făcut, pozitiv și negativ, prin ceea ce am acumulat și mai ales prin felul cum am prelucrat ceea ce am acumulat. Asta o spunem noi, cei ce am trecut de tinerete, dar o spunem ca să știe tinerii, ca să trăiască frumos și ca să se alcătuiască în frumusețe.

„Gîndiți frumos.” „Gîndiți frumos” e mai mult decît „gîndiți-vă la ceva frumos”. „Gîndiți-vă la ceva frumos”, voia să spună un fotograf celor ce voiau să fie fotografiati de el și să aibă în fotografie o față luminoasă, o față senină. Era puțin cam complicat să spună, de fiecare dată, „gîndiți-vă la ceva frumos” și atunci a simplificat formula, a prescurtat-o, în mod feroic, zicînd: „Gîndiți frumos”, ceea ce vrea să spună: tot timpul, oricînd, să aveți gînduri frumoase; să aveți numai gînduri frumoase: „Gîndiți frumos”.

„Ce faci te și face.” Și acesta e un gînd pe care e bine să-l aibă cineva chiar de la tinerete. Cînd gîndim frumos, trăim frumos, iar o gîndire și o trăire frumoasă intră în alcătuirea frumoasă a celui ce le are. Faptele frumoase, ca rezultat al gîndurilor frumoase, se adaugă la ceea ce sîntem noi și ne alcătuiesc

după chipul lor. Tot ce realizăm pentru alții este și pentru noi, căci ne rămîne și nouă. Toate ale noastre intră în componența ființei noastre. Toate ale noastre se înscriu în cartea vieții noastre. Sîntem ceea ce am devenit. Am devenit, prin ceea ce am făptuit. Să nu uităm deci: „Ceea ce faci te și face”. Faptele noastre se reflectă în noi, rămîn și în noi.

„Nu-ți uita de Dumnezeu. Nu-ți uita de rugăciune!” Cu gîndul acesta plecam de acasă, toamna, cînd mergeam la școală. Mama mea, — Dumnezeu s-o odihnească, — îmi dădea în grijă să nu uit de Dumnezeu, să nu uit de rugăciune. „Zi-ți rugăciunea, seara, dragă, și să te porți la-nvățătură”, este un gînd asemănător, pe care-l avea poetul Octavian Goga de la mama lui. Măi tîrziu, ajungînd să cunosc gîndurile Sfîntului Marcu Ascetul, din scrierile lui, cuprinse în Filocalie, volumul întii, mi s-a împlîntat în minte cuvîntul de învățătură: „Cînd îți aduci aminte de Dumnezeu, înmulțește rugăciunea, ca atunci cînd îl vei uita, Domnul să-și aducă aminte de tine.” E un cuvînt pe care l-am spus adeseori, și pentru mine și pentru alții. Îl spun și acum, și pentru mine și pentru alții: „Cînd îți aduci aminte de Dumnezeu, înmulțește rugăciunea, ca atunci cînd îl vei uita, Domnul să-și aducă aminte de tine.”

„Să fim mai buni”. Așa rezuma mama mea cuprinsul predicilor pe care le ținea preotul din satul nostru. Căci, cînd am întrebato, „ce vă spune părintele, în predică?” mama a răspuns: „Să fim mai buni”. Iată o deviză, pentru tineri și pentru toți: „Să fim mai buni”. „Să fim buni!” „Să fim mai buni!” Și pentru că a venit vorba de un cuvînt de ordine, mi-am adus aminte de un cuvînt de ordine, spus de profesorul Onisifor Ghibu, acum treizeci de ani, cînd a vizitat mănăstirea

noastră: „Pentru Dumnezeu și pentru popor!” „Nu sta fără lucru, că-i păcat!” E și acesta un cuvînt din zestre spirituală, primită în copilăria mea, de la părinții mei. Părinții mei nu știau multe despre muncă, în chip teoretic, dar știau să muncească și s-au realizat prin muncă. Știau însă că-i păcat să stai fără să lucrezi. Știau că lumea e păcat.

„Să lucrezi în așa fel, încît să nu mai lucreze cineva după tine”. Iată încă un cuvînt de ordine, în familia noastră. Am străbătut prin viață și cu această învățătură și doresc să străbată și alții, cit mai mulți, cu gîndul că trebuie să avem responsabilitate în muncă. „Să lucrezi așa, ca să nu mai trebuie să lucreze cineva după tine.” Cînd lași lucru din mînă, să fie deplin.

„Să te ții de pravilă, că dacă nu, te îndrăcești!” Așa i-a spus părintelui Serafim, din mănăstirea Brincoveanu, părintele Antipa Dinescu, de la Sfîntu Munte, înainte cu o jumătate de secol. Părintele Serafim, trecut de curînd la cele veșnice, era pe atunci tînăr absolut de Teologie și avea în perspectivă să studieze și la facultatea de Teologie din Atena. Înainte însă de a începe școala, trecuse pe la Sfîntu Munte, ca trimis al mitropolitului Nicolae Bălan. Acolo l-a avut ca îndrumător pe părintele Antipa. Cînd părintele Serafim, a fost gata de plecare, părintele Antipa i-a spus: „Să te ții de pravilă, că, dacă nu, te îndrăcești”. Cu asta voia să spună că trebuie neapărat să aibă călugărul, ca de altfel și orice creștin, un program de rugăminti și de lectură duhovnicească, pentru fiecare zi, și să țină acel program, pentru că altfel e în primejdie să se întîmple cu el ceea ce a spus părintele Antipa.

Dumnezeu să ne ajute! Succes!